

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології

Кафедра психології

Кудринська Кристина Ігорівна

УДК 159.9

Кваліфікаційна робота

Зв'язок часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу сучасної
молоді

053 «Психологія»

«Екстремальна та кризова психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ К. І. Кудринська

Науковий керівник – Склярова Ганна Олександрівна, кандидат
психологічних наук, доцент.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ ДО ШЛЮБУ.....	7
1.1. Поняття часової перспективи: сутність та моделі.....	7
1.2. Теоретичний аналіз основних мотивів вступу до шлюбу.....	12
1.3. Психологічна характеристика осіб старшого юнацького віку.....	20
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ.....	31
2.1. Організація та методики дослідження.....	31
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів.....	37
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДІ ВСТУПАТИ ДО ШЛЮБУ	52
3.1. Розробка програми психологічного тренінгу щодо формування у молоді бажання та мотивації вступати до шлюбу	52
3.2. Рекомендації щодо підготовки молоді до створення родини.....	56
Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Часова перспектива є одним із ключових факторів, що впливає на прийняття рішень у різних сферах життя, включаючи особистісні та сімейні стосунки. Вона відображає ставлення індивіда до минулого, теперішнього та майбутнього, зокрема його очікування та цілі щодо довгострокових життєвих подій, як-от створення сім'ї. Формування часової перспективи залежить від багатьох чинників: соціокультурного середовища, досвіду особистості, виховання та життєвих орієнтирів. Одним із значущих аспектів, який вимагає особливої уваги в сучасних умовах, є зв'язок часової перспективи з мотивацією до вступу в шлюб. Сучасна молодь стикається з безліччю альтернативних варіантів побудови стосунків та самореалізації, що впливає на їхнє ставлення до одруження.

Мотивація вступу до шлюбу також є комплексним процесом, зумовленим як внутрішніми потребами (задоволення емоційних потреб, почуття безпеки, бажання бути потрібним), так і зовнішніми чинниками (суспільні очікування, тиск з боку сім'ї, культурні норми). Сьогодні спостерігаються значні зрушення в цінностях, пов'язаних із шлюбом: якщо раніше вступ до шлюбу був більшою мірою обов'язком або необхідністю, то тепер він сприймається як одна з можливостей для самовираження. Зважаючи на це, актуальним є вивчення того, як часові орієнтації сучасної молоді пов'язані з мотивацією та готовністю вступати у шлюб.

Дослідження зв'язку часової перспективи з мотивацією вступу до шлюбу є надзвичайно важливим у сучасному контексті, коли значення традиційних цінностей змінюється, а молодь шукає нові підходи до сімейного життя. Розуміння впливу часової перспективи на мотивацію до одруження сприяє кращому розумінню потреб молоді, їхніх пріоритетів та ціннісних орієнтирів. Це знання може стати цінним для фахівців у сфері психології, педагогіки та соціології, а також для тих, хто працює з молоддю в контексті

планування майбутнього та особистісного розвитку. Оскільки шлюб і родина є базовими структурами суспільства, вивчення мотивів до шлюбу допомагає прогнозувати зміни у соціальній сфері та надає можливості для розробки програм підтримки молоді в процесі прийняття життєвих рішень. Актуальність даного питання обумовила вибір теми дослідження: **«Зв'язок часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити зв'язок часової перспективи та мотивації сучасної молоді до вступу до шлюбу.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання дослідження**:

- 1) здійснити теоретичний аналіз особливостей часової перспективи та мотивації молоді вступу до шлюбу;
- 2) емпірично дослідити зв'язок часової перспективи та мотивації вступу молоді до шлюбу;
- 3) розробити програму щодо формування мотивації молоді вступати до шлюбу;
- 4) розробити рекомендації щодо підготовки молоді до створення родини.

Об'єкт дослідження – мотивація вступу до шлюбу сучасної молоді.

Предмет дослідження – зв'язок часової перспективи з мотивацією вступу до шлюбу.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети використано **комплекс методів**:

- 1) теоретичні – аналіз, узагальнення психолого-педагогічної, методичної літератури для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; формулювання висновків;
- 2) емпіричне дослідження зв'язку часової перспективи та мотивації сучасної молоді до вступу до шлюбу (Авторське анкетування; Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI); Тест-карта оцінки готовності до сім'ї (І. Юнда); Тест «Задоволеність своїм життям» В. Коулмана);

3) обробка даних для здійснення та узагальнення матеріалів експериментальної роботи, що передбачає використання математичних методів (коефіцієнт кореляції Пірсона).

Наукова новизна одержаних результатів.

уперше:

- розроблено програму психологічного тренінгу, спрямованого на формування усвідомленого ставлення до шлюбу та розвиток мотивації до побудови гармонійних партнерських стосунків;

удосконалено:

- підходи до психологічного аналізу мотивації вступу до шлюбу шляхом врахування впливу часової перспективи як особистісного детермінанта;

- методичний інструментарій дослідження взаємозв'язку між часовою перспективою та шлюбною мотивацією, з урахуванням вікових і соціокультурних особливостей сучасної молоді;

дістали подальшого розвитку:

- уявлення про особистісні чинники, що впливають на прийняття рішення щодо створення сім'ї;

- теоретичні основи дослідження часової перспективи в контексті психології шлюбу і сім'ї;

- практичні рекомендації щодо підготовки молоді до укладення шлюбу на основі врахування їх часових орієнтацій та мотиваційної сфери.

Практичне значення дослідження Результати дослідження можуть допомогти практичним психологам у роботі з молоддю, яка має сумніви щодо вступу до шлюбу. Знання про те, як часова перспектива впливає на мотивацію до шлюбу, дозволить спеціалістам краще розуміти потреби клієнтів і надавати більш ефективні консультації з питань особистого та сімейного життя. Результати можуть бути використані для розробки профілактичних програм, спрямованих на усвідомлене прийняття рішень щодо вступу в шлюб. Це дозволить знизити рівень імпульсивних рішень про шлюб і, як наслідок, потенційно зменшити кількість розлучень серед молодих пар.

Структуру та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (70 найменування) та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 89 сторінок, основний обсяг – 70 сторінки. Робота містить 7 таблиць, 4 рисунків, 4 додатки (на 10 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ ДО ШЛЮБУ

1.1. Поняття часової перспективи: сутність та моделі

Часова перспектива є важливим психологічним феноменом, який має значний вплив на життя людини, її мотивацію, поведінку та прийняття рішень. Здатність орієнтуватися в часі та сприймати своє минуле, теперішнє та майбутнє не лише формує ставлення до подій, але й забезпечує узгодженість цілей та пріоритетів. Вивчення часової перспективи, її сутності та моделей є важливим для розуміння того, як люди прогнозують свої дії, оцінюють минулий досвід і будують плани на майбутнє.

Часова перспектива, як когнітивний процес, є не просто лінійною шкалою, яка ділить події на минулі, теперішні й майбутні, а складною сукупністю особистісних установок та інтерпретацій. Вона формується під впливом різних психологічних, соціальних та культурних факторів, які зумовлюють специфіку ставлення індивіда до кожного із часів – минулого, теперішнього і майбутнього. Це поняття широко застосовується в психології, зокрема в дослідженнях мотивації, планування та саморегуляції, оскільки визначає, як людина організовує свій життєвий досвід та направляє свою діяльність.

Сучасні моделі часової перспективи вказують на її багатовимірність. Вчені виділяють різні часові орієнтації, що дозволяють людині фокусуватися на певних аспектах життя і приймати рішення, ґрунтуючись на досвіді, актуальних обставинах або майбутніх цілях. Відомі моделі часової перспективи, такі як підхід Філіпа Зімбардо, Карстена Левіна та Джона Бойда, наголошують на тому, що орієнтація в часі впливає на спосіб мислення, мотивацію, рівень стресостійкості та навіть на психічне здоров'я. Наприклад, Л. Яворовська та Г. Філоненко зазначають, що модель Зімбардо виділяє п'ять основних орієнтацій, які характеризують, як людина сприймає різні часові

аспекти: позитивне та негативне минуле, гедоністичне та фаталістичне теперішнє, орієнтація на майбутнє. Кожна з цих орієнтацій має свої особливості та визначає поведінку людини [69, с. 56-59].

Розглядаючи сутність часової перспективи, важливо розуміти, що вона формується протягом життя, починаючи з раннього дитинства, і змінюється під впливом життєвих обставин, досвіду, соціального оточення та особистісних змін. Вивчення часової перспективи дозволяє глибше зрозуміти індивідуальні особливості особистості та її здатність до адаптації в мінливому світі. Розуміння моделей часової перспективи, а також її сутності, сприяє покращенню психологічної допомоги в роботі з людьми, які мають труднощі в плануванні чи прийнятті рішень, а також може стати важливим інструментом у профілактиці ризикованої поведінки, розробці програм психологічного супроводу та підтримки.

Отже, дослідження часової перспективи не лише відкриває нові можливості для розуміння мотиваційної і когнітивної сфери людини, але й дозволяє краще зрозуміти закономірності, які зумовлюють життєві стратегії, вибір та способи адаптації до складних ситуацій. Розкриття сутності часової перспективи та аналіз основних моделей цього феномену є необхідним для повноцінного розуміння психологічних механізмів прийняття рішень і забезпечення життєвого балансу, що підкреслює актуальність даної теми для психологічної науки та практики.

Є. Скворчевська зазначає, що сприйняття та ставлення до часу свого життя є ключовим аспектом людського досвіду, адже особистісний простір існування людини розгортається в унікальному часовому вимірі – психологічному часі, який надає її буттю зміст та формує сенсові орієнтири. Значущість смислового наповнення та індивідуальні особливості організації простору-часу людини підкреслюють необхідність поглибленого й систематичного вивчення суб'єктивної динаміки творення часу. На наш погляд, дослідження цього феномену слід здійснювати з урахуванням теоретичних та методологічних викликів, що постали перед психологією в

останні роки. Ці виклики зумовлені трансформацією сучасної наукової раціональності та зростаючою увагою дослідників до проблем, пов'язаних з нестабільністю людського існування у світі, який постійно змінюється. Це спричинило зсув фокусу в науковому вивченні особистості від її стабільних структурних характеристик до динамічних, серед яких значне місце займає часова перспектива [57].

Ця динамічна характеристика часу в особистості формується через її пізнання світу та взаємодію з ним. Вона є індивідуальним часовим конструктом, який відображає ставлення людини до її життєвого часу, створює часову концепцію її життєвого шляху, а також охоплює особливості переживання минулого, теперішнього та майбутнього і особисті часові взаємодії. Є. Скворчевська зазначає, що часова перспектива поєднує в собі цілісність об'єктивного та суб'єктивного часу, а також тісно взаємопов'язані й взаємозалежні часові модуси в свідомості, поведінці та діяльності людини [56].

О. Сенік в своїй статті «Часова перспектива студентів і їхнє психологічне благополуччя» пише про І. Канта, який, розглядаючи людські переживання часу, сформулював концепцію трансцендентальної ідеальності часу, розглядаючи його як феномен, що доступний чуттєвому сприйняттю людини. Філософ підкреслював суб'єктивний характер часу: на його думку, однаковий часовий інтервал різні люди можуть відчувати по-різному – для когось він промайне як мить, а для когось здаватиметься вічністю. Саме І. Кант уперше звернув увагу на парадокси часу: людина, життя якої здавалося монотонним і розтягнутим, може наприкінці шляху відчувати жаль через його швидкоплинність. На думку І. Канта, це явище пояснюється браком вражень. Гіпотеза філософа, що в психологічному часі життя людини триває значно довше за календарний, відіграла важливу роль у формуванні уявлень про природу часу [53, с. 109-119].

І. Поломарчук наголошує на тому, що значні зміни в дослідженні проблематики часу відбулися завдяки роботам таких мислителів, як

С. К'еркегор, В. Дільтей, Е. Гуссерль, А. Бергсон, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр. Під їхнім впливом поняття часу почало розглядатися як цілісне явище, що об'єднує минуле, теперішнє і майбутнє в єдину динамічну структуру у свідомості та діяльності. Ці філософи акцентували важливість творчої інтуїції у процесі пізнання часу, вказуючи на обмеженість раціональних методів. Час набуває суб'єктивного характеру, а його тривалість стає тотожною з індивідуальною часовою свідомістю особистості [47].

Багато вчених трактують психологічний час як єдиний часовий простір, що виходить за межі конкретних ситуацій. Е. Тітченер виділяє два аспекти цього простору: вимір послідовності та вимір одномоментності. Водночас О. Максим та Т. Рябовол підкреслюють, що психологічний час особистості має множинні виміри та лінії розвитку, і наголошує на важливості соціального (об'єктивного) часу. На його думку, саме на перетині суб'єктивного (психологічного) та об'єктивного (соціального) часопросторів відбувається складний процес «проростання» особистості в майбутнє. Сайчук вводить поняття психотемпоральної екології особистості, механізмом досягнення якої є її психотемпоральна інтеграція – процес подолання часових невідповідностей та криз на життєвому шляху [37, с. 282-285].

Дослідження організації часу особистістю та проблеми її компетентності в управлінні часом привертає значну увагу як у зарубіжній, так і вітчизняній науці. Наприклад, Е. Шостром визначає здатність до організації власного часу та компетентність у часі як основні риси самоактуалізованої особистості. Л. Кузьо, вивчаючи ці характеристики, пропонує два основні принципи аналізу часу, що стосуються його організації людиною.

Перший принцип – це принцип диференціації та особистісної регуляції часових процесів. Згідно з ним, психологічна організація часу охоплює процеси сприйняття, переживання, усвідомлення та ставлення до часу власного життя. Особистісна регуляція передбачає здатність використовувати, керувати та змінювати час.

Другий принцип організації часу розподіляється на кілька рівнів:

- 1) рівень суб'єктивного переживання;
- 2) рівень часової перцепції;
- 3) рівень особистісного часу;
- 4) суб'єктивний рівень часової організації;
- 5) рівень найвищої індивідуальної часової організації [31, с. 66-77].

Ефективність людської діяльності в контексті її індивідуальної мотивації є предметом дослідження в рамках мотиваційного підходу до розвитку часової перспективи. Вивчаючи зв'язок між часовою перспективою та мотивацією досягнення, Г. Хекхаузен акцентує, що майбутнє може сприйматися як очікування успіху або невдачі, і це переживання, у свою чергу, може або стимулювати до дій, або ж гальмувати активність. Він розрізняє два типи поведінки: орієнтовану на досягнення та орієнтовану на уникнення. Високий рівень мотивації пов'язаний із довшою часовою перспективою, тоді як у демотивованих осіб ця перспектива є деформованою. Хекхаузен також вказує на те, що мотивація досягнення успіху визначає сприйняття часу: високо мотивовані особи бачать час як цілеспрямований та швидкий рух, тоді як ті, хто орієнтований на невдачу, сприймають його як безцільний та безперервний потік. У першому випадку люди планують свої дії і рухаються до мети, а в другому – відчувають себе захопленими в коловороті часу.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що дослідження наукових праць з обраної теми виявило наступні висновки: розвиток часової перспективи відбувається паралельно з розвитком особистості, супроводжує її життєвий шлях і є важливим механізмом смислової саморегуляції, а також інтеграції життєвого досвіду в різних часових площинах – минулому, теперішньому і майбутньому. Цілісність індивідуальної часової концепції надає життю масштабності і стає унікальним літописом взаємодії людини зі світом через призму часу.

Часова перспектива характеризується принципом взаємозв'язку минулого, теперішнього і майбутнього у свідомості, поведінці та діяльності людини, в результаті чого вона розширюється та ускладнюється під час

індивідуальної організації життєвого досвіду. Цей розвиток може відбуватися як у напрямку до балансу, так і в напрямку дисбалансу, залежно від індивідуально-психологічних характеристик, які визначають якість інтеграції досвіду особистості, її соціальних і екзистенційних виборів. Проблема збалансованості часової перспективи розглядається в психології через призму холістичної концепції, запропонованої Ф. Зімбардо та Дж. Бойдом, які вважають процес збалансування переважно неусвідомлюваним, що відображає цілісний потік об'єктивного та суб'єктивного життєвого досвіду, який структуровано в певні часові фрейми і набуває індивідуального темпорального статусу, що сприяє інтеграції досвіду. Процес розвитку часової перспективи та формування її профілю може бути позитивним або негативним, залежно від динаміки (баланс – дисбаланс), а статичними елементами цього процесу є певні часові орієнтації, характерні для конкретної особистості (на минуле, теперішнє або майбутнє).

1.2. Теоретичний аналіз основних мотивів вступу до шлюбу

Вступ до шлюбу є одним із найважливіших етапів у житті людини, що має глибокі соціальні, психологічні та культурні корені. Це не тільки юридичний акт, а й інститут, що відображає складні емоційні, індивідуальні й соціальні процеси. Оскільки шлюб у різних культурах та епохах мав різні значення, до його вибору можуть призводити численні внутрішні й зовнішні фактори, що варіюються від особистісних переконань і бажань до зовнішніх соціальних та економічних умов. Визначення мотивів вступу до шлюбу є важливим аспектом вивчення соціальних та психологічних процесів, що формують життєвий вибір людини.

Р. Вайнола зазначає, що мотиви вступу до шлюбу стали предметом численних досліджень у соціальних та психологічних науках. Різноманітність підходів до розуміння цього процесу дозволяє розглядати шлюб з різних перспектив: від економічних до емоційних та особистісних факторів. Психологічний підхід зосереджує увагу на особистісних якостях, потребах і

прагненнях індивідів, які визначають їх вибір. Згідно з ним, мотиви вступу до шлюбу можуть бути зумовлені пошуком емоційної підтримки, прагненням до стабільності чи жаданням мати родину. Крім того, не можна не враховувати соціальних факторів: суспільні норми, культурні традиції та економічні умови також мають значний вплив на цей вибір [7, с. 64-70].

Мотиви, які підштовхують до укладення шлюбу, можуть бути як усвідомленими, так і підсвідомими. Важливо відзначити, що ці мотиви можуть змінюватися в залежності від віку, особистих переживань та соціального контексту. Також важливою є динаміка змін у цих мотивах: те, що на початку відносин могло бути стимулом для вступу в шлюб, з часом може змінити свою природу або значення.

Теоретичний аналіз основних мотивів вступу до шлюбу дозволяє зрозуміти, як соціальні, психологічні та культурні фактори переплітаються у визначенні цього важливого життєвого вибору. Розгляд мотивів вступу до шлюбу є важливим для кращого розуміння шлюбної поведінки, зміни соціальних норм, а також для розвитку психологічної допомоги людям, які перебувають на шляху до створення родини. Цей аналіз допоможе окреслити основні тенденції в сучасному суспільстві та спрогнозувати зміни в шлюбній політиці та психології майбутніх поколінь.

У сучасній науковій літературі існує значна кількість досліджень, що присвячені вивченню чинників, які впливають на готовність молоді до подружніх взаємин. Наприклад, А. Галкіна серед цих чинників виокремлює особистісні особливості, такі як емоційна стабільність, відповідальність, емпатія та комунікативні навички. Також важливими є соціокультурні фактори, такі як сімейне середовище, культурні традиції, соціальний статус та економічні умови. Ці чинники можуть суттєво впливати на формування уявлень про стосунки та роль в сім'ї [9, с. 741-745].

Аналіз чинників готовності молоді до подружніх взаємин допомагає не лише зрозуміти сутність цієї проблеми, але й визначити шляхи покращення підготовки молоді до формування стійких та щасливих сімейних відносин.

Далі в роботі будуть проаналізовані основні чинники та їх взаємозв'язок у формуванні готовності молоді до подружніх взаємин.

Проблеми, пов'язані з сім'єю, завжди привертала увагу педагогів, психологів та соціологів. Відповідно до Л. Дейниченко, психологічна готовність до шлюбу – це стійкий стан особистості, що відображає певну систему соціальних установок, переконань та цінностей, спрямованих на створення позитивних стосунків у подружжі [12, с. 102-106].

Згідно з Л. Лисенко, готовність студентів до сімейного життя є складним психологічним явищем, що залежить від різноманітних суб'єктивних та об'єктивних чинників. До суб'єктивних чинників відносяться такі аспекти, як вік студентів, який сприятливий для вступу в шлюб та народження дітей; їхні темперамент та характер; мотивація, яка підштовхує молодь до одруження; а також соціальна зрілість. Щодо основних об'єктивних факторів, до них відноситься вплив суспільної думки (наприклад, страх залишитися самотньою, вплив друзів, які вже заснували власні сім'ї); бажання батьків забезпечити перспективного партнера для свого дитячого шлюбу; різноманітні можливості для вибору життєвого партнера в освітньому середовищі [33, с. 73-77].

Дослідження В. Лисак, вказують на те, що любов є важливим фактором, який сприяє щасливому подружньому життю. Згідно з результатами цих досліджень, серед пар, які вступають у шлюб на основі любові та спільних цінностей, спостерігається найбільша кількість позитивних взаємин між ними. Однак особи, які зосереджені лише на своїх почуттях без збереження духовної близькості, зазнають розчарування [32].

З. Бондаренко вказує на інший аспект психологічної зрілості, який полягає в здатності контролювати свої бажання і почуття. Ця здатність включає відмову від чогось, спокійну реакцію на розчарування і невдачі, відсутність агресії у відповідь на зауваження і вимоги, відсутність капризів, самостійність і реалістичний погляд на речі, а також відсутність егоцентризму [6, с. 21-28].

Л. Гончар та Т. Кравченко підкреслюють важливість психологічної сумісності або відповідності особистісних характеристик у подружніх відносинах. Вони зауважують, що психологічна сумісність між партнерами сприяє розвитку взаєморозуміння, підтримки та прийняття, що робить її джерелом моральної і емоційної підтримки [11, с. 38-43].

Т. Заболотна наголошує на важливості у молоді чітких уявлень про сімейне життя ще до вступу у шлюб. Дослідник визначає ряд факторів психологічної готовності до шлюбу, таких як розроблений ідеал сучасної сім'ї, уявлення про мету шлюбу, очікування від нього, бажані форми сімейних відносин, обов'язки, що виникають у подружжя, та поняття батьківства [14, с. 212-215].

Отже, цілісне розуміння готовності до сімейного життя неможливе без усвідомлення чинників, які її визначають. Після аналізу наукової літератури на цю тему доречним буде виділити дві основні групи факторів, які впливають на готовність студентів до укладання шлюбу.

Л. Журавльова до першої групи, яка стосується внутрішніх чинників, відносить мотиви шлюбу, психологічна сумісність між партнерами, сподіваність від сімейного життя, особливості характеру, відповідальність та емпатія.

Друга група, яка описує зовнішні чинники, включає характеристики взаємодії між майбутніми партнерами до шлюбу, фінансове становище, вплив сімейного середовища, освітньої установи, а також вплив засобів масової інформації.

Першим внутрішнім чинником, що впливає на готовність студентів до сімейного життя, є їхні мотиви, що стимулюють до вступу у шлюб. Важливо розуміти, що мотиви створення сім'ї не можна сприймати як мимовільний емоційний удар, але як довгостроковий процес, внаслідок якого утворюються певні переконання, цінності і орієнтації, які підштовхують людей до активних дій для задоволення своїх соціальних та природних потреб у створенні сім'ї. Це означає, що чим більш зрілими є погляди та установки на шлюб, тим більш

вищою є соціальна зрілість мотивів, які виникають внаслідок цих установок. У сучасній психології виділяють три основні мотивації для вступу у шлюб серед молоді: мотивація самого факту шлюбу, мотивація вибору конкретного типу шлюбу та мотивація пов'язана з обраною особою [17].

Щодо психологічної сумісності між партнерами, А. Іваницька зазначає, що вона є крайньо важливою для стабільності та злагодженості у подружньому житті. Психологічна сумісність визначається як взаємне прийняття партнерів, що базується на оптимальному злитті чи доповненні – подібності або комплементарності – у цінностях, особистісних рисах і психофізіологічних особливостях. Сумісність можна охарактеризувати головним чином двома аспектами взаємодії: рівнем задоволення від партнера (психологічний аспект) та рівнем емоційного витрату при спілкуванні з ним (фізіологічний аспект) [18, с. 5-10].

У відповідності до думки О. Камінської, шлюбно-сімейні домагання – це комплекс очікувань, бажань, вимог і надій, які людина має щодо свого майбутнього шлюбу. Складовими частинами цих домагань є очікування від шлюбного партнера, уявлення про виховання дітей та організацію взаємин у сім'ї. Важливість узгодження шлюбно-сімейних домагань обох партнерів підтверджується тим, що серед факторів, що впливають на щасливе подружнє життя, особливе значення має співпадіння у поглядах на сімейні цінності та рольову поведінку. Невідповідність у цих аспектах може призвести до збільшення конфліктів і погіршення психологічної атмосфери в родині [19, с. 133-140].

Характеристики темпераменту у майбутніх партнерів впливають на їхню поведінку та спілкування в сім'ї. За словами І. Круковської, пари, утворені з осіб з подібними темпераментами, часто мають низьку стабільність, оскільки кожному з них чогось може не вистачати: двом холерикам - спокою; двом меланхолікам – бадьорості та енергії; двом флегматикам – ініціативності та швидкості реакції, а двом сангвінікам - чутливості та послідовності [29, с. 39-45].

Іншою характеристикою готовності особистості до подружнього життя, на думку В. Лисак, є готовність приймати відповідальність за своє життя, сім'ю та близьких. Поняття «локусу контролю» відображає нахил людини відносити відповідальність за результати своєї діяльності до зовнішніх чинників (екстернальний, зовнішній локус контролю) або власних зусиль (інтернальний, внутрішній локус контролю). Локус контролю визначає психологічну зрілість, самоповагу і самостійність особистості, що виявляються у здатності усвідомлювати і брати на себе відповідальність за власне життя, взаємини, партнера та за дітей. Здатність брати на себе відповідальність за долю інших є ключовою ознакою дорослості [32].

Л. Лисенко зазначає, що емпатія становить ключовий елемент у психологічній готовності студентів до одруження, що забезпечує стійкість емоційних зв'язків між подружжям. У сучасній психології, термін «емпатія» описується як «здатність розуміти емоційний стан іншої особи та відчувати її переживання». Особа, яка проявляє емпатію, має такі риси: вона виявляє терпимість до вираження емоцій іншою людиною; здатна глибоко вникати во внутрішній світ співрозмовника; готова адаптувати своє сприйняття з метою кращого розуміння того, що відбувається з іншою людиною [33, с. 73-77].

Розгляд зовнішніх аспектів готовності студентів до сімейного життя розпочинається з аналізу їх дошлюбного спілкування. Період перед одруженням – це час, сповнений позитивних вражень і емоційно насичених моментами, який має велике значення для майбутнього щастя подружжя. Основні психологічні завдання цього періоду включають утворення реалістичного уявлення про партнера та його прийняття з усіма його перевагами та недоліками, накопичення спільних вражень та переживань, взаємне пізнання і перевірка вибору стати подружжям.

Щодо економічного стану молодих шлюбних партнерів, сучасні економічні виклики українського суспільства залишають мало приводів для оптимізму щодо їх майбутнього та викликають багато сумнівів щодо їх можливості матеріально забезпечити його. Неспокій стосовно забезпечення

сім'ї часто гальмує процес створення або розширення сімейного кола. Ця ситуація особливо сильно впливає на народжуваність, оскільки з погіршенням економічної ситуації в країні зростає вартість дітей: збільшуються ціни на продукти харчування, товари для дітей, ліки, послуги дитячих садків і таке інше.

Вплив батьківської сім'ї на готовність молоді до вступу у шлюб полягає у формуванні їх уявлень про подружнє життя, створенні шлюбно-сімейних очікувань та відношенні до особи протилежної статі. Культура сімейних відносин виступає для молоді наочним і ключовим уроком, який визначає їх погляди на шлюб і сім'ю. Молода людина, подібно до губки, всмоктує у себе все, що відбувається в родині, і в подальшому, переважно, передає це у своєму власному сімейному житті.

Крім того, велике значення у формуванні психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї, на думку О. Миронюк, має вплив вищого навчального закладу. Згідно деяких дослідників, робота виховних структур вищих навчальних закладів (ВНЗ) має спрямовуватися на розвиток у студентів усвідомлення сімейних цінностей; розширення уявлень про особливості подружніх взаємин, виховання та догляд за дітьми; збільшення відповідальності молоді за сімейне життя; розвиток рівності у відносинах, поваги до бажань та потреб усіх членів сім'ї, а також взаємодопомоги та взаємопідтримки між партнерами [38, с. 10-14].

Упродовж останніх десятиліть масові засоби інформації відіграють значну роль у формуванні готовності молоді до шлюбу. Сучасна молодь в значній мірі адаптується до ролей та правил поведінки, представлених у телевізійних програмах, фільмах, журналах, книгах та інших медійних ресурсах. Символічний зміст, який присутній у цих медіа, впливає на їх соціалізацію, сприяючи виникненню певних цінностей та моделей поведінки. Вважається встановленим фактом, що перегляд телепередач має серйозний вплив як на моральний розвиток молоді, так і на їхню соціальну та статеву ідентифікацію. Крім того, масові засоби інформації можуть обмежувати

активне спілкування в сімейних відносинах, роблячи співрозмовника пасивним.

Висновок щодо теоретичного аналізу основних мотивів вступу до шлюбу дозволяє зробити кілька важливих узагальнень, які поглиблюють наше розуміння цього складного і багатогранного процесу. Вступ до шлюбу є не лише особистим, але й соціально зумовленим вибором, що відображає внутрішні потреби людини, її емоційні, соціальні та економічні мотивації.

По-перше, важливо зазначити, що мотиви вступу до шлюбу є комплексними і багаторівневими. Одним із основних аспектів є особистісні мотиви, пов'язані з емоційними потребами індивіда, зокрема бажанням знайти партнера для створення стабільних, довготривалих стосунків, підтримки в періоди труднощів, а також бажанням стати частиною родини. Це включає потреби в емоційній близькості, взаєморозумінні, а також прагнення до психологічного та фізичного комфорту в стосунках.

По-друге, соціальні мотиви також є важливим чинником у виборі вступу до шлюбу. Культурні норми, традиції та очікування суспільства мають значний вплив на формування уявлень про шлюб як соціальну інституцію. Шлюб часто сприймається як природний крок у житті, що відповідає суспільним стандартам. Це може включати очікування родини та соціального оточення щодо необхідності створення стабільної родини, продовження роду та підтримки соціальних зв'язків [42, с. 188-192].

Також важливим є економічний аспект, оскільки для багатьох людей шлюб може бути пов'язаний із прагненням до матеріальної стабільності та спільного господарювання. Економічні мотиви можуть бути особливо важливими в умовах соціальних змін або в контексті нестабільності на ринку праці.

Окремо варто зазначити, що мотиви вступу до шлюбу можуть змінюватися протягом життя. Наприклад, для молодих людей мотиви, пов'язані з романтичними почуттями та емоційною близькістю, можуть бути домінуючими. Водночас для людей старшого віку важливішими можуть стати

мотиви, пов'язані зі стабільністю, соціальним статусом або бажанням мати дітей. У цьому контексті мотиви вступу до шлюбу не є сталими, а змінюються в залежності від життєвих етапів і соціального контексту.

По-третє, теоретичний аналіз дозволяє нам зрозуміти, що мотиви вступу до шлюбу мають не тільки індивідуальний, а й колективний вимір. Ці мотиви тісно пов'язані з соціальними зв'язками, сімейними традиціями, а також суспільними і культурними очікуваннями. Протягом історії та в різних культурах значення шлюбної інституції та мотиви для вступу в шлюб змінювались. У сучасному світі це може бути як продовженням традицій, так і адаптацією до нових соціальних реалій, таких як зміни у ролях жінок і чоловіків у суспільстві, розвиток інститутів цивільного партнерства, а також зростаюче визнання важливості індивідуального вибору у питаннях особистих стосунків.

Також виявляється, що мотиви вступу до шлюбу можуть бути не лише позитивними (як прагнення до щастя, стабільності, партнерської підтримки), але й реакцією на соціальний тиск чи незадоволені потреби в соціальному статусі або економічній вигоді. Іноді шлюб сприймається як соціальне зобов'язання, а не лише як особистий вибір.

У підсумку, теоретичний аналіз основних мотивів вступу до шлюбу підкреслює, що цей процес є багатограним та залежить від численних індивідуальних, соціальних, культурних та економічних факторів. Розуміння мотивів вступу до шлюбу дає можливість не тільки краще осмислити механізми, що спонукають до цього важливого життєвого кроку, а й розкрити ширший контекст змін у соціальних структурах і ставленнях до інституту шлюбу в сучасному суспільстві.

1.3. Психологічна характеристика осіб старшого юнацького віку

Юнацький вік представляє собою завершальний період формування та становлення особистості. У відповідності до вікової періодизації він поділяється на такі періоди:

- рання юність (14,5-15 – 17 років);
- старший юнацький вік (18-25 років).

У соціально-психологічному аспекті старший юнацький вік, порівняно з іншими групами населення, відрізняється високим рівнем освіти, активним споживанням культури та високою пізнавальною мотивацією. У той же час старший юнацький вік є соціальною групою, що характеризується значною соціальною активністю та гармонійним поєднанням інтелектуальної й соціальної зрілості. Важливою ознакою цього етапу є усвідомлення себе суб'єктом свого життя, коли зовнішні обставини, внутрішні трансформації та досягнення особистості поєднуються в єдиний процес, що сприймається як послідовність наслідків певного ідеального плану, стратегії самовизначення й самореалізації. Згодом, у процесі реалізації цього «плану життя», самі плани уточнюються, деталізуються, а іноді змінюються, що може спричинити внутрішні протиріччя з тими досягненнями й рішеннями, які були зроблені раніше.

Юність – це період розвитку, який позначає перехід від підліткового віку до самостійного дорослого життя. Це визначає соціальну ситуацію розвитку в цей період: юнак займає проміжну позицію між дитиною та дорослим. Стан дитини характеризується її залежністю від дорослих, які визначають основний зміст та напрямок її життєдіяльності. Ролі, що виконує дитина, значно відрізняються від ролей дорослих, і це усвідомлюють як сама дитина, так і дорослі. З ускладненням життєдіяльності юнака відбувається не лише кількісне розширення соціальних ролей та інтересів, а й їх якісна зміна: з'являється все більше дорослих ролей, що супроводжуються зростаючою самостійністю й відповідальністю [12, с. 102-106].

Психологічний зміст цього етапу пов'язаний з розвитком самосвідомості, вирішенням питань професійного самовизначення та вступом у доросле життя. У юнацькому віці остаточно долається залежність від дорослих, характерна для попередніх етапів розвитку, і утверджується самостійність особистості. У взаєминах з однолітками, окрім значної ролі

колективних форм спілкування, поступово зростає важливість індивідуальних контактів і особистих прихильностей. Юність – це напружений період формування моральної свідомості, визначення ціннісних орієнтацій і ідеалів, вироблення стійкого світогляду та соціальних якостей особистості [17, с. 20-25].

Соціальна ситуація розвитку в старшому юнацьком віці визначається тим, що цей період є часом «стійкої концептуальної соціалізації», коли формуються стабільні риси особистості, а психічні процеси стабілізуються, що надає особистості постійного характеру. У молодості людина найбільш здатна до творчості, до формулювання евристичних гіпотез та максимально працездатна, тому значний прогрес у різних галузях наукових знань багато в чому зумовлений діяльністю молодих людей. Молодь використовує найбільш складні способи інтелектуальної активності в різноманітних сферах науки і техніки. Засвоєні знання, навички та вміння не лише реалізуються, але й отримують подальший розвиток і творчі удосконалення.

Під час дослідження було виявлено, що образ «Я» у юнаків змінюється насамперед у контексті можливостей впливу і влади, тоді як зміни в плані особистісної цінності є значно менш вираженими. У спілкуванні з однолітками молоді люди відчують свою найбільшу реальність, а найменшу – в навчальних ситуаціях. Підтримка з боку батьків, а також певний контроль з їхнього боку, суттєво впливають на образ "Я" лише в присутності дорослих, наприклад, в родинному колі, у школі або при спілкуванні з дорослими. У ситуаціях спілкування з однолітками ця залежність не виявляється. Загалом, дослідження переконливо демонструє, що соціальний контекст є важливою незалежною змінною, яку не можна вважати сталою при вивченні образу «Я» [21, с. 76-88].

У старшому юнацькому віці образ «Я» з одного боку стає більш стабільним, але з іншого – зазнає змін, зумовлених низкою факторів. По-перше, фізіологічні та психологічні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням, неминуче впливають на сприйняття індивідом свого зовнішнього вигляду. По-

друге, розвиток когнітивних та інтелектуальних здібностей веде до ускладнення і диференціації образу «Я», зокрема до здатності розрізняти реальні й гіпотетичні можливості. І нарешті, по-третє, вимоги з боку соціального оточення – батьків, вчителів, однолітків – можуть бути взаємно суперечливими.

Розвиток самосвідомості, як психічного процесу, є ключовим психологічним аспектом старшого юнацького етапу становлення особистості. В цей період формування самосвідомості орієнтоване на відкриття власного внутрішнього світу і створення цілісного образу себе. Незалежно від того, наскільки це уявлення відповідає реальності, воно впливає на поведінку і викликає різні емоційні переживання, зокрема в аспекті сексуальних почуттів. Це важливий етап у формуванні світогляду. Рефлексія, як процес самопізнання та самоаналізу, проявляється у роздумах над власними відчуттями, переживаннями та оцінками переконань, інтересів і поглядів. Це також включає оволодіння новими знаннями і досвідом, що допомагає сформувати власне уявлення про навколишній світ і про події, які в ньому відбуваються. Цей процес супроводжується критичною переоцінкою раніше сформованих цінностей, змінюючи їх і даючи новий напрямок у житті. І. Кон підкреслює, що саме в юності проблема сенсу життя стає глобальною і охоплює як ближню, так і віддалену перспективу. Одним з важливих новоутворень юності є формування життєвих планів, що є відображенням свідомого підходу до побудови власного життя. Цей процес пов'язаний із початком пошуку сенсу життя, що є визначальним новоутворенням раннього юнацького віку [31, с. 66-77].

Одним з процесів самовизначення, як формування траєкторії особистісного розвитку і становлення, є професійне самовизначення. Пошук професії – найважливіша проблема старшого юнацького періоду.

Одним із головних способів емоційного взаємодії в старшому юнацькому віці є спілкування з однолітками. Дружні стосунки набувають особливої значущості, і саме позитивні емоції, які супроводжують юнацьку

дружбу, часто залишаються в пам'яті як найнадійніші та безкорисливі. В цей період зростає потреба в пошуку супутника життя, друзів, які поділяють схожі погляди, а також необхідність спільної діяльності з іншими людьми. Взаємозв'язки всередині соціальних груп зміцнюються, а також з'являється потреба в інтимних стосунках. З появою кохання емоційність дружби зменшується, адже переживання любові в юнацькому віці вимагають більшої інтимності та включають в себе елементи дружби. Продовжується статеve дозрівання, яке, під впливом гормональних змін, призводить до посилення сексуальних потягів і переживань. У цей період підвищується інтерес до сексуальних питань, формується сексуальна поведінка. Особливо важливим є процес визначення статевої ідентичності, коли молоді люди засвоюють свою статеvu роль і визнають її в соціальному контексті [36, с. 219-222].

Більшість дослідників визначають психологічні особливості цього віку через такі характеристики, як підвищена чутливість і схильність до ризику, інтенсивність спілкування, труднощі в пошуку власної самобутності та формуванні індивідуальності, прагнення до нових ідей і змін, а також суперечливість внутрішнього світу. Психічний розвиток в цей період відзначається значною складністю, з підйомами та спадами.

Оскільки юнацький вік характеризується високою чутливістю до соціальних аспектів та складністю установок, нові ситуації розвитку часто стають джерелом стресу для багатьох. Соціальні турботи, швидкі зміни в інформаційному середовищі та посилення темпу життя призводять до перевантаження психічних ресурсів підлітків та молодших підлітків. Це може призвести до розладу емоційного розвитку, з'явлення різних форм страху та фобій, що негативно впливає на подальший особистісний розвиток.

Старший юнацький вік розглядається як етап, коли людина переходить від дитинства до самостійного дорослого життя. Цей період вважається часом самовизначення в соціальному, особистісному та професійному плані. Він є часом, коли приймаються ключові рішення, які визначатимуть майбутнє студентів: вибір кар'єри та місця в житті, створення власної сім'ї. Вступ до

вищого навчального закладу збуджує віру у власні можливості, пробуджує інтерес до життя. Цей період також асоціюється з початком «економічної активності», що означає вступ у самостійну професійну діяльність, розпочаток кар'єри та створення власної сім'ї.

Навчально-професійна діяльність у старшому юнацькому віці стає провідною. Вона стимулюється соціальними мотивами, що пов'язані з плануванням майбутнього, що, в свою чергу, призводить до більш вибіркової оцінки навчальних предметів. Основним мотивом пізнавальної діяльності стає бажання здобути соціально значущу професію.

Успішне оволодіння навчально-професійною діяльністю вимагає високого рівня інтелектуального розвитку, в якому можна виділити кілька важливих аспектів [12, с. 102-106]:

1. Юнаки відрізняються від школярів підвищеною схильністю до самоаналізу, прагненням систематизувати та узагальнювати знання про себе (розуміння свого характеру, почуттів, дій та вчинків).

2. Вони активно співвідносять себе з ідеалами, що стимулює процес самовиховання і самоаналізу.

3. Мислення набуває емоційного особистісного характеру, з'являється пізнавальна пристрасність до теоретичних і світоглядних проблем. Розвиваються інтелектуальні почуття, що проявляються через переживання власних навчальних можливостей та здібностей.

4. З'являється схильність до узагальнень і пошуку закономірностей, що лежать за одиничними фактами. Самостійно вироблені узагальнення набувають емоційної привабливості.

5. Важливою особливістю є розвиток абстрактно-логічного мислення, здатність самостійно розбиратися в складних питаннях і систематично оцінювати їх. Мислення стає більш критичним і організованим.

Когнітивні процеси хлопців і дівчат часто під впливом емоцій і почуттів. Вони потребують підтвердження та обґрунтування інформації, яку отримують від викладачів або однокурсників, із задоволенням беруть участь у дискусіях,

захоплюються дотепними висловами, гарними фразами та оригінальними способами вираження думок. Емоційне тло відіграє вирішальну роль у виборі об'єктів пізнавальної діяльності. Успіх або невдача в навчанні стають джерелом переживань, що можуть стимулювати або знижувати рівень пізнавальної активності студента.

Старший юнацький вік важливий тим, що прагнення до самостійного пізнання світу і самовдосконалення може стати стабільною рисою особистості. Бажання пізнання часто набуває пристрасті. Юнаки прагнуть до «інтелектуальної дорослості», намагаються освоїти професійні навички, при цьому професійна орієнтація стає для них пріоритетною [17, с. 20-25].

Пізнавальна активність у старшому юнацькому віці є характеристикою самостійної особистості. В цей період вона орієнтується на ті галузі знань, які найбільше емоційно приваблюють індивіда, стимулюючи юнака до творчих пошуків. Це також період інтенсивного розвитку інтелектуальних емоцій, що сприяє формуванню особистості в цілому.

Цей період також є сприятливим для закріплення таких якостей, як цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, ініціативність, вміння володіти собою та своїми емоціями. Для юнаків провідними видами діяльності стають професійно-навчальна та науково-дослідницька діяльність.

К. Левін у своїй концепції розглядає старше юнацтво як соціально-психологічне явище, пов'язуючи психічний розвиток особистості юнака зі змінами його соціального положення [21, с. 76-88].

У концепції Е. Еріксона юність характеризується появою почуття неповторності та несхожості на інших. Соціальна довіра до світу, самостійність, ініціативність, засвоєння вмінь створюють нову цілісність особистості. В юнацькому віці проявляється криза ідентичності, яка складається із соціальних та особистісних виборів, ідентифікації та самовизначення.

В старшому юнацькому віці спостерігається велика різноманітність емоційних реакцій та способів їх виявлення, а також підвищений рівень

контролю та саморегуляції. Важливо зазначити, що характерними рисами цього періоду є швидка зміна настрою, коливання від радості до печалі, а також особлива чутливість до того, як інші сприймають їх зовнішність, вміння та здібності. Крім цього, молодь часто проявляє надмірну впевненість у собі та критичність до інших.

Старшим юнакам також характерна велика увага до відповідності власної зовнішності стандартам щодо зросту, розмірів тіла та ваги, іноді навіть при наявності відповідності цим стандартам вони можуть відчувати нестачу або недоліки. Ця збільшена чутливість може викликати конфліктні ситуації, впливати на психічне здоров'я, зменшувати самоповагу та навіть спричиняти хронічні психічні проблеми.

Висока чуттєвість часто межує з незвичайною черствістю, сором'язливістю – з надлишковою розкутістю, бажанням бути визнаним іншими, вважає О. Личко. Цьому вікові притаманний раціоналізм, небажання вірити в щось, емоції та почуття стають більш різноманітними.

Для старших юнаків важливе значення має взаємодія з ровесниками. У юнацькому віці зазвичай спостерігається егоцентрична товарицькість, коли потреби в самовираженні переважають над увагою до інтересів та почуттів інших. Це може викликати напруження та незадоволення у взаємин [31, с. 66-77].

Шляхом аналізу досягнень у різних сферах життя, уважного врахування думок інших, спостереження та аналіз власних характеристик і здібностей, підлітки формують свою самоповагу. Ця самоповага включає задоволеність собою, прийняття себе таким, як вони є, відчуття власної гідності, позитивне ставлення до себе і узгодженість між своїм реальним та ідеальним «Я».

Високий рівень самоповаги пов'язується з позитивними емоціями, у той час як низький рівень асоціюється з негативними. Таким чином, мотив самоповаги полягає у внутрішній потребі підвищувати позитивні переживання та зменшувати негативне ставлення до себе.

Молоді люди зі зниженою самооцінкою часто характеризуються

нестійкістю образу себе та своїх думок. Вони мають більшу схильність залишатися відкритими для світу та уникати вираження своїх почуттів перед іншими. Особливо чуттєві до того, як інші сприймають їх, вони частіше фокусуються на негативних оцінках, що надають їм інші люди.

Також характеристичною особливістю старшого юнацького віку є потреба в досягненнях. Якщо ця потреба не задовольняється у сфері навчання у вищому навчальному закладі, вона може виявитися у інших аспектах життя. У такий час надзвичайно важливо знайти сферу, де можна успішно реалізувати себе. В іншому випадку її відсутність може призвести до розвитку невротичних реакцій.

Проблема негативних станів у юнаків залишається актуальною для сучасної освітньої системи. Недостатня впевненість у власних здібностях може призвести до зниженої самооцінки, а також викликати тривогу, стрес, надмірні збудження, сором'язливість і навіть депресію. Це може виявитися через фізичні прояви, такі як розлади шлунку, прискорене серцебиття та дихання, а також може супроводжуватися сповільненням або надмірною активністю психічних процесів.

Таким чином, можна зауважити, що старший юнацький вік є важливим етапом у психосоціальному розвитку особистості, коли відбувається активне формування самосвідомості, інтелектуальних і емоційних якостей, а також соціальних взаємодій. Це період, коли молода людина стикається з численними внутрішніми і зовнішніми викликами, спричиненими як фізіологічними змінами, так і необхідністю визначення власного місця в суспільстві. Психологічна характеристика осіб старшого юнацького віку включає розвиток інтелектуальної активності, підвищення здатності до рефлексії, формування життєвих планів і ціннісних орієнтацій, а також намагання знайти баланс між емоційною інтенсивністю та потребою в самоідентифікації.

Цей період є основою для подальшого формування індивідуальності, а соціальні відносини, зокрема дружба, кохання та професійна орієнтація,

відіграють важливу роль у визначенні життєвих орієнтирів. Водночас, складність внутрішніх переживань і суперечливість поглядів на навколишній світ можуть призводити до відчуття невизначеності та пошуку власного шляху. Психологічна підтримка, наставництво та створення здорового соціального середовища є важливими факторами, що сприяють оптимальному розвитку осіб старшого юнацького віку.

Висновки до розділу 1

Часова перспектива та мотивація вступу до шлюбу є двома важливими концептами, що значно впливають на особистісний розвиток та соціальні відносини індивідів. Часова перспектива визначає спосіб, у який людина сприймає і ставиться до свого минулого, теперішнього та майбутнього, що, в свою чергу, впливає на її рішення, вчинки та ставлення до життя. Зокрема, цей аспект має особливе значення у контексті соціальних інститутів, таких як шлюб, який є однією з найбільш значущих і відповідальних стадій життєвого шляху людини. Визначення часу у свідомості особистості стає орієнтиром у прийнятті рішень про створення родини та планування спільного життя з іншою людиною.

Мотивація вступу до шлюбу тісно пов'язана з цілями, цінностями та очікуваннями, які індивіди мають щодо майбутнього. Вона може залежати від різних чинників, включаючи культурні норми, соціальні впливи, сімейні традиції, а також індивідуальні психологічні потреби та прагнення. Індивіди можуть вступати в шлюб з різними цілями: прагнення до емоційної близькості, бажання мати дітей, потреба в соціальній стабільності чи економічній підтримці. Мотивація вступу до шлюбу відображає різноманіття особистісних орієнтацій і впливає на характер відносин, які виникають у шлюбі, а також на його тривалість і якість.

З точки зору психології, часову перспективу можна визначити як когнітивний процес, що включає в себе відношення до майбутнього, минулого та теперішнього часу, а також здатність планувати і передбачати наслідки

своїх дій. Теорія часової перспективи була розроблена психологами, такими як Зімбаардо, Зейнс та інші, які довели, що вік, культура та соціальне середовище впливають на часове сприйняття особистістю. Для дослідження часової перспективи важливо враховувати особливості інтерпретації часу індивідом і те, як це відображається на його життєвих рішеннях, включаючи вибір партнера для вступу в шлюб.

Мотивація вступу до шлюбу є предметом вивчення численних теорій в галузі соціальної та клінічної психології. Вона охоплює різноманітні фактори, від глибинних потреб індивіда до соціальних та економічних умов, які змушують людину приймати рішення щодо укладення шлюбу. Однією з основних теоретичних концепцій мотивації є теорія самовизначення (Десі та Райан), яка розглядає потребу у близькості, автономії та компетентності як основні драйвери для прийняття рішень, що стосуються створення сім'ї. Крім того, вивчення мотивації вступу до шлюбу в рамках соціальної психології враховує вплив соціальних норм і інститутів, що встановлюють певні очікування щодо вибору партнерів і вступу в шлюб.

Дослідження часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу є важливим напрямком у психології, оскільки дозволяє глибше зрозуміти механізми прийняття рішень, що визначають життєвий шлях особистості, її відносини з оточуючими людьми, а також як ці чинники впливають на якість соціальних відносин і стабільність шлюбів. Розуміння того, як індивіди сприймають свій час і як це впливає на їх мотивацію до вступу в шлюб, має важливе значення для психологічної підтримки молодих людей, які стоять на порозі важливих життєвих змін.

Таким чином, теоретичне дослідження часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу є надзвичайно актуальним і потребує комплексного підходу, який дозволить не лише з'ясувати індивідуальні відмінності в мотиваційних орієнтаціях, але й сприяти розвитку стратегій психологічної допомоги для тих, хто стоїть перед важливим вибором щодо майбутнього сімейного життя.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

2.1. Організація та методики дослідження

Шлюб є важливим соціальним і психологічним інститутом, що визначає не лише особистісні відносини між партнерами, але й має значний вплив на сімейні, соціальні та культурні структури суспільства. Проте, процес прийняття рішення про вступ до шлюбу є надзвичайно складним і багатограним, оскільки він залежить від низки психологічних, соціальних, культурних та індивідуальних факторів. Одним з таких ключових факторів є часова перспектива – сприйняття і ставлення індивіда до свого минулого, теперішнього та майбутнього, що безпосередньо впливає на його життєві орієнтації, цілі та поведінкові стратегії. На основі часової перспективи формується індивідуальна мотивація до тих чи інших життєвих рішень, у тому числі і до вступу в шлюб.

Часова перспектива є важливою складовою когнітивного і емоційного розвитку особистості, що формує її ставлення до власного майбутнього. Теоретики часового сприйняття, такі як Зімбаардо та інші, підкреслюють, що сприйняття часу має великий вплив на прийняття рішень і на загальну життєву стратегію індивіда. Молоді люди, стоячи на порозі вступу в шлюб, часто стикаються з численними життєвими питаннями, які пов'язані із перспективами майбутнього, прагненням до стабільності, створення сім'ї та формування власної ідентичності. Вони орієнтуються на своє бачення майбутнього, а також на очікування суспільства, яке встановлює певні норми щодо вибору партнерів і створення родини.

Мотивація вступу до шлюбу, у свою чергу, є багатофакторним психологічним процесом, який залежить від особистих, соціальних і культурних чинників. Основні теорії мотивації, такі як теорія самовизначення (Десі та Райан), підкреслюють важливість індивідуальних потреб в автономії,

близькості та компетентності, які можуть впливати на вибір шлюбного партнера і готовність до вступу в шлюб. Мотивація до шлюбу може включати прагнення до емоційної підтримки, бажання мати дітей, потребу в соціальній стабільності або ж прагнення до партнерства, яке ґрунтується на спільних цілях і цінностях.

Зв'язок часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу є надзвичайно важливим аспектом у психології молоді, оскільки він дозволяє краще зрозуміти, чому саме деякі молоді люди готові вступати в шлюб, а інші відтягують цей процес або відмовляються від нього. Вивчення цього зв'язку вимагає детального дослідження того, як молоді люди сприймають своє майбутнє та як це впливає на їхнє рішення створити сім'ю.

Емпіричне дослідження цієї проблеми дозволяє отримати цінні дані для розуміння того, які фактори впливають на вибір часу вступу в шлюб, а також на вибір партнера. Таке дослідження включає в себе вивчення часової перспективи молоді через різноманітні методи, такі як опитування, інтерв'ю та психометричні інструменти, що дозволяють визначити, які аспекти часової перспективи (наприклад, орієнтація на майбутнє чи минуле) найбільше пов'язані з рішенням про вступ до шлюбу. Крім того, важливо дослідити, як соціальні, культурні та економічні умови впливають на мотивацію вступу до шлюбу та чи можуть ці умови змінюватися в залежності від часової перспективи.

Таким чином, емпіричне дослідження зв'язку часової перспективи та мотивації вступу до шлюбу має велике значення для розуміння механізмів прийняття рішень у молоді, а також для формування ефективних стратегій психологічної допомоги для тих, хто стоїть перед важливим життєвим вибором, як-от вступ до шлюбу. Результати такого дослідження можуть мати практичне застосування в різних сферах: від психологічного консультування до соціальних програм, спрямованих на підтримку здорових і стабільних сімейних відносин.

Отже, з метою дослідження зв'язку часової перспективи та мотивації

вступу молоді до шлюбу, було організовано та проведено емпіричне дослідження. Вибірка досліджуваних складалася з 60 студентів, віком від 18 до 23 років. Варто зауважити, що 30 студентів – чоловічої статі і 30 – жіночої.

Дослідження складалося з кількох основних етапів:

I етап – організаційний етап експерименту. Він включає кілька ключових аспектів, необхідних для успішного проведення дослідження. На цьому етапі було здійснено ретельний підбір методів дослідження, що включає визначення найбільш відповідних та надійних інструментів для збору даних. Вибір методів дослідження базувався на меті та завданнях експерименту, а також на специфіці досліджуваної проблеми.

Однією з основних задач організаційного етапу було формування групи досліджуваних. Крім того, на організаційному етапі було проведено попередню роботу з учасниками дослідження. Це включало отримання інформованої згоди від усіх учасників, пояснення мети та процесу дослідження, а також забезпечення конфіденційності отриманих даних. Учасникам було надано гарантії їхньої безпеки та захисту їхніх прав.

Організаційний етап є фундаментальним для успішного проведення всього дослідження, оскільки від його якості та ретельності залежить достовірність і надійність отриманих результатів.

Опитування респондентів було організовано та проведено за допомогою Google-форм. Використання Google-форм для організації опитування має безліч переваг:

1) Зручність: Google-форми легко створюються і налаштовуються. Вони доступні з будь-якого пристрою з Інтернетом, що робить їх зручними для респондентів, незалежно від їх місця перебування.

2) Ефективність в зборі даних: За допомогою Google-форм можна збирати різноманітну інформацію, таку як текстові відповіді, вибори з варіантів, мультимедійний контент тощо. Це дозволяє отримати більш розгорнуту та різноманітну зворотний зв'язок від респондентів.

3) Автоматизація: Google-форми можуть автоматично обробляти та

аналізувати зібрані дані, що значно спрощує процес опрацювання відповідей.

4) Контроль доступу та конфіденційність: Google-форми дозволяють налаштувати доступ до опитування та оброблених даних за допомогою різних рівнів доступу. Це дозволяє зберігати конфіденційність та забезпечувати безпеку даних респондентів.

5) Можливості аналізу та звітності: Google-форми мають вбудовані інструменти для аналізу зібраної інформації та створення звітів у зручному форматі. Це дозволяє легко визначити тенденції, виявити проблемні аспекти та приймати обґрунтовані рішення на основі даних.

6) Економія часу та ресурсів: Використання Google-форм дозволяє ефективно організувати опитування без необхідності витратити час на ручну обробку анкет та відповідей. Це звільняє час і ресурси для інших важливих завдань в навчальному процесі.

II етап – діагностичний етап, який передбачав проведення безпосереднього діагностичного дослідження серед учнів, які були відібрані на попередньому організаційному етапі. Цей етап є центральним у дослідженні, оскільки саме під час нього збираються основні дані, необхідні для подальшого аналізу і вивчення.

III етап – аналітичний етап, який є завершальним і вирішальним етапом експерименту, на якому проводиться обробка результатів та аналіз отриманих даних. На цьому етапі здійснюється ретельний аналіз зібраної інформації з метою виявлення закономірностей, тенденцій та значущих відмінностей.

Ключовою частиною аналітичного етапу є інтерпретація результатів. На основі отриманих даних формулюються висновки та рекомендації.

Аналіз результатів експериментальних досліджень у межах означеної теми, ознайомлення з діагностичним інструментарієм, який використовують в межах нашого дослідження, дозволив визначити комплекс методик для констатувальної діагностики, серед яких наступні:

1) Авторське анкетування (додаток А).

- 2) Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ) (додаток Б).
- 3) Тест-карта оцінки готовності до сім'ї (І. Юнда) (додаток В).
- 4) Тест «Задоволеність своїм життям» В. Коулмана (додаток Г).

Авторська анкета спрямована на вивчення основних мотивів, які впливають на рішення молодих людей вступати до шлюбу. Вона дозволяє визначити пріоритети респондентів, розкрити їхнє ставлення до емоційних, соціальних та економічних аспектів шлюбу. Анкета містить 8 запитань із варіантами відповідей. Кожен варіант відповіді має числове значення (бали), яке відповідає ступеню важливості тієї чи іншої мотивації. Респонденти обирають одну відповідь на кожне запитання, яка найбільше відповідає їхнім переконанням. За кожний обраний варіант нараховуються бали від 1 до 5. Після завершення всі бали підсумовуються. Після підрахунку балів робиться висновок про домінуючий тип мотивації респондента:

35-40 балів: Переважно емоційна мотивація. Респонденти орієнтовані на любов, довіру та глибокі взаємини. Шлюб сприймається як емоційний союз.

25-34 бали: Збалансована мотивація. Молодь шукає гармонії між почуттями, матеріальними аспектами та стабільністю у стосунках.

15-24 бали: Перевага практичних мотивів. Для таких респондентів шлюб є інструментом для досягнення певних соціальних чи економічних цілей.

8-14 балів: Слабка мотивація до шлюбу. Такі респонденти можуть сприймати шлюб як формальність або піддаються зовнішньому тиску.

Опитувальник часових перспектив Ф. Зімбардо (ZTPІ) досліджує орієнтацію на минулі негативні, минулі позитивні, сучасно фаталістичні, теперішні-гедоністичні та майбутні перспективи часу незалежно одна від одної. Він містить 56 питань та дає можливість дослідити, як люди проєктують себе в той час, відповідно до їх орієнтацій (на минуле, теперішнє, майбутнє) та ставлення (позитивні, негативні, фаталістичні, гедоністичні). Діагностика відбувається за такими шкалами:

- позитивне минуле (ПМ);
- негативне минуле (НМ);

- майбутнє (М);
- теперішнє гедоністичне (ТГ);
- теперішній час фаталістичний (ТФ).

Отримані бали підраховуються у відповідності до ключа методики, що дає можливість зробити висновок, щодо того, які часові перспективи переважають у досліджуваних.

Методика І. Юнда «Тест-карта» спрямована на визначення рівня готовності студентської молоді до різних аспектів сімейного життя та до виконання ними майбутніх функцій дружини/чоловіка, батька/матері (створення позитивного фону сім'ї, виховання дитини, особисте життя, ведення побуту тощо). Цей метод дозволяє оцінювати готовність студентів з урахуванням діяльнісно-поведінкових та когнітивних критеріїв, що дозволяє не лише оцінити їхню здатність засвоювати знання, а й уміння поєднувати їх з власними цінностями та впроваджувати у практичну діяльність. Крім того, ця методика спрямована на виявлення загальної готовності молоді до сімейного життя, поліпшення стосунків у парі на етапі дошлюбного спілкування та формування міцного майбутнього шлюбу.

Опитувальник містить 10 різних ситуацій з варіантами поведінки. Студенти самостійно мають ознайомитися з наведеною ситуацією взаємостосунків при виконанні функцій сім'ї та обрати одну з відповідей, яка найбільш співвідноситься з уявленнями про себе та свої дії. Обробка результатів відбувається визначенням сумарного балу за допомогою оцінюючого ключа.

Бали в межах від 70 до 100 свідчать про достатню підготовку до сім'ї, сума балів від 20 до 70 – задовільна готовність, нижче 20 балів позначає незадовільну підготовленість до шлюбу.

Тест «Задоволеність життям» дає можливість виміряти когнітивні переконання, які пов'язані із задоволеністю життям. Він містить 15 балів, на які респонденти мають дати відповідь «так» або «ні». Підрахунок балів відбувається за допомогою ключа.

3 і менше балів свідчать про незадоволеність життям. Від 4 до 8 балів – в основному задоволені, але багато чого хотіли би змінити. 9 балів і вище – повна задоволеність життям.

Після проведеного дослідження було здійснено аналіз та інтерпретацію результатів.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів

Результати, які були отримані за допомогою авторської анкети, подано в таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Результати, отримані за допомогою авторської анкети

Вид мотивації	Кількість осіб	Відсоток	Середній бал
Емоційна мотивація	13	21,7%	37,2
Збалансована мотивація	8	13,3%	28,4
Практичні мотиви	15	25%	19,1
Слабка мотивація до шлюбу	24	40%	10,6

Для кращого розуміння отриманих результатів та подальшої інтерпретації їх було подано на рисунку 2.1:

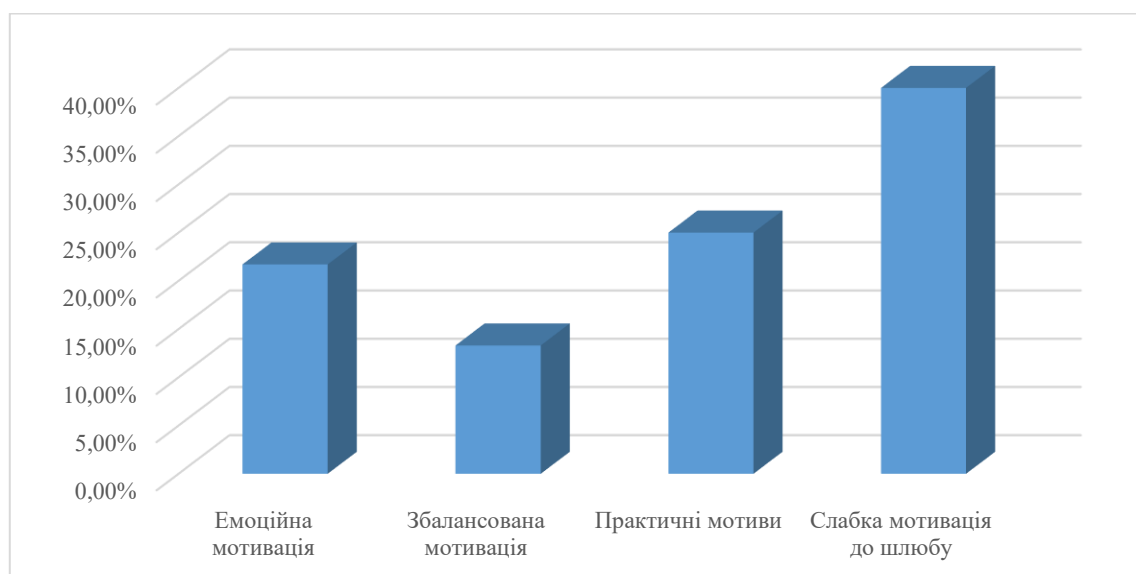


Рис. 2.1. Результати, отримані за допомогою авторської анкети

Результати дослідження демонструють, що найбільша частка респондентів (40%) має слабку мотивацію до шлюбу. Це свідчить про те, що для значної частини молоді шлюб не є важливим етапом у житті, або вони ставляться до цього питання без серйозних намірів. Такі показники можуть бути зумовлені зміною ціннісних орієнтирів у суспільстві, акцентом на самореалізації чи кар'єрі, а також впливом негативного досвіду у стосунках або прикладів із власної сім'ї.

Практична мотивація, яка займає друге місце (25%), свідчить про те, що чверть респондентів підходить до шлюбу з раціональних позицій, розглядаючи його як інструмент для досягнення соціального статусу, матеріальної стабільності чи вирішення життєвих проблем. Для таких молодих людей емоційна складова може не бути основною.

Лише 13,3% респондентів демонструють збалансовану мотивацію, що поєднує як емоційні, так і практичні аспекти. Це невеликий відсоток, який свідчить про складність у досягненні гармонійного підходу до створення сім'ї. Молодь, яка дотримується такого підходу, є меншістю, що може відобразити загальну тенденцію до раціоналізації життєвих рішень.

Емоційна мотивація, яка вказує на бажання створити шлюб на основі любові, довіри та глибоких емоційних зв'язків, характерна лише для 21,7% респондентів. Це свідчить про зниження традиційного підходу до шлюбу, який базується переважно на почуттях. Можливо, це є наслідком трансформації ставлення до інституту шлюбу та підвищення значення інших аспектів життя, таких як кар'єра чи особиста свобода.

Загалом результати дослідження демонструють зміщення акценту від емоційної складової шлюбу до практичних або навіть байдужих установок щодо створення сім'ї. Це може бути пов'язано з сучасними соціальними та культурними змінами, які впливають на формування шлюбних цінностей молоді.

Результати, отримані за допомогою опитувальника часових перспектив Ф. Зімбардо (ZTPI), подано в таблиці 2.2:

Таблиця 2.2

Результати за опитувальником часових перспектив Ф. Зімбардо (ZTPІ)

Шкали	К-сть осіб	Відсоток	Середній бал
Позитивне минуле (ПМ)	8	13,3%	4,0
Негативне минуле (НМ)	17	28,3%	4,9
Майбутнє (М)	12	20%	4,5
Теперішнє гедоністичне (ТГ)	10	16,7%	4,3
Теперішній час фаталістичний (ТФ)	16	26,7%	4,6

Для кращого розуміння отриманих результатів та подальшої інтерпретації їх було подано на рисунку 2.2:

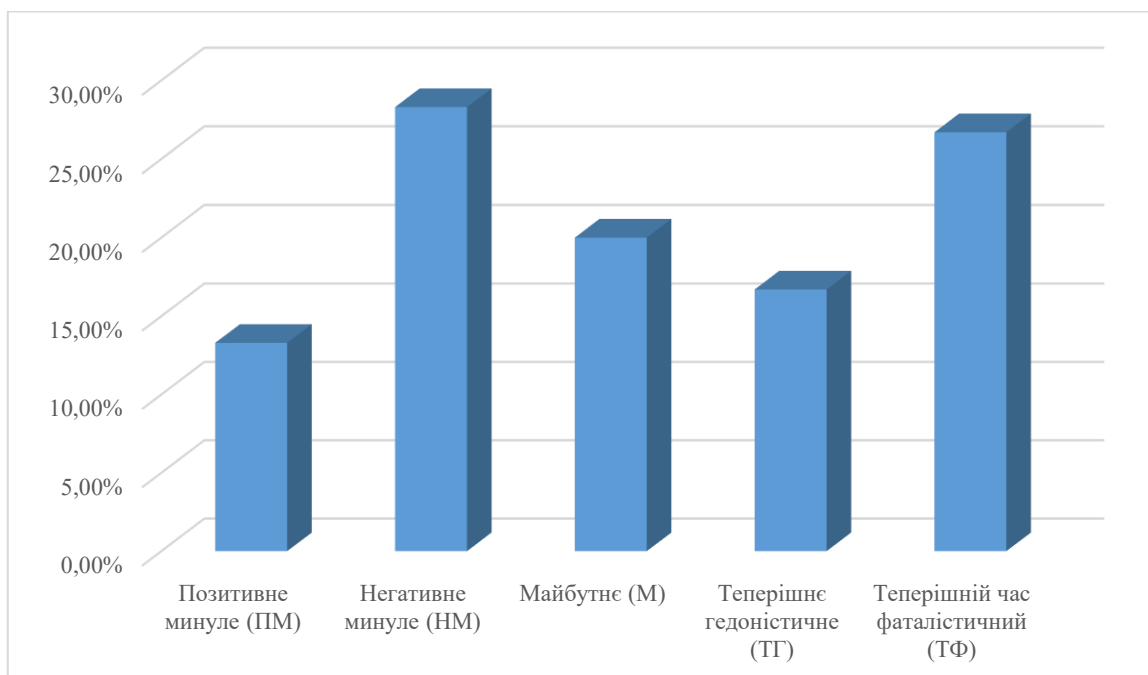


Рис. 2.2. Результати за опитувальником часових перспектив Ф. Зімбардо (ZTPІ)

Отримані дані свідчать про розподіл часових перспектив серед респондентів, що дозволяє оцінити їхнє сприйняття часу та схильність до певних моделей поведінки.

Результати показують, що найбільший відсоток респондентів орієнтується на негативне минуле (28,3%). Це може свідчити про акцент на

минулих негативних подіях, які впливають на їхню поведінку, самооцінку та ставлення до майбутнього. Такі люди можуть бути схильні до тривожності або песимізму, що може знижувати мотивацію до створення гармонійного шлюбу.

Теперішній час фаталістичний (26,7%) також займає значну частину вибірки. Респонденти з цією часовою перспективою вважають, що їхні дії не впливають на хід подій, а майбутнє залежить від обставин або долі. Це може призводити до пасивності та уникання довгострокових зобов'язань, таких як шлюб.

Майбутнє (20%) демонструє важливість планування та спрямованість на досягнення цілей. Респонденти з цією перспективою можуть розглядати шлюб як елемент життєвої стратегії, що сприяє досягненню стабільності.

Теперішнє гедоністичне (16,7%) свідчить про орієнтацію на насолоду моментом. Такі респонденти можуть віддавати перевагу короткостроковим задоволенням, що знижує їхню схильність до довготривалих обов'язків, таких як шлюб.

Позитивне минуле (13,3%) характерне для людей, які з теплотою згадують свої минулі події та досвід. Це може сприяти емоційній стабільності та мотивації створити міцну сім'ю, ґрунтуючись на позитивних зразках із минулого.

Таким чином, найбільш поширеними часовими перспективами є негативне минуле та фаталістичний теперішній час, що може вказувати на песимістичне або пасивне ставлення до життя у значної частини респондентів. Майбутнє як орієнтир займає третє місце, що свідчить про наявність певної частки молоді, орієнтованої на планування та досягнення цілей. Найменш представлене позитивне минуле, що може пояснюватися недостатньою кількістю позитивних прикладів у житті респондентів.

Результати, які отримані за методикою І. Юнда «Тест-карта», подано в таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Результати за методикою І. Юнда «Тест-карта»

Рівень готовності до шлюбу	Кількість осіб	Відсоток	Середній бал
Достатня підготовка до шлюбу	9	15%	76,4
Задовільна готовність до шлюбу	14	23,3%	36,1
Нездовільна підготовленість до шлюбу	37	61,7%	14,3

Для кращого розуміння отриманих результатів та подальшої інтерпретації їх було подано на рисунку 2.3:

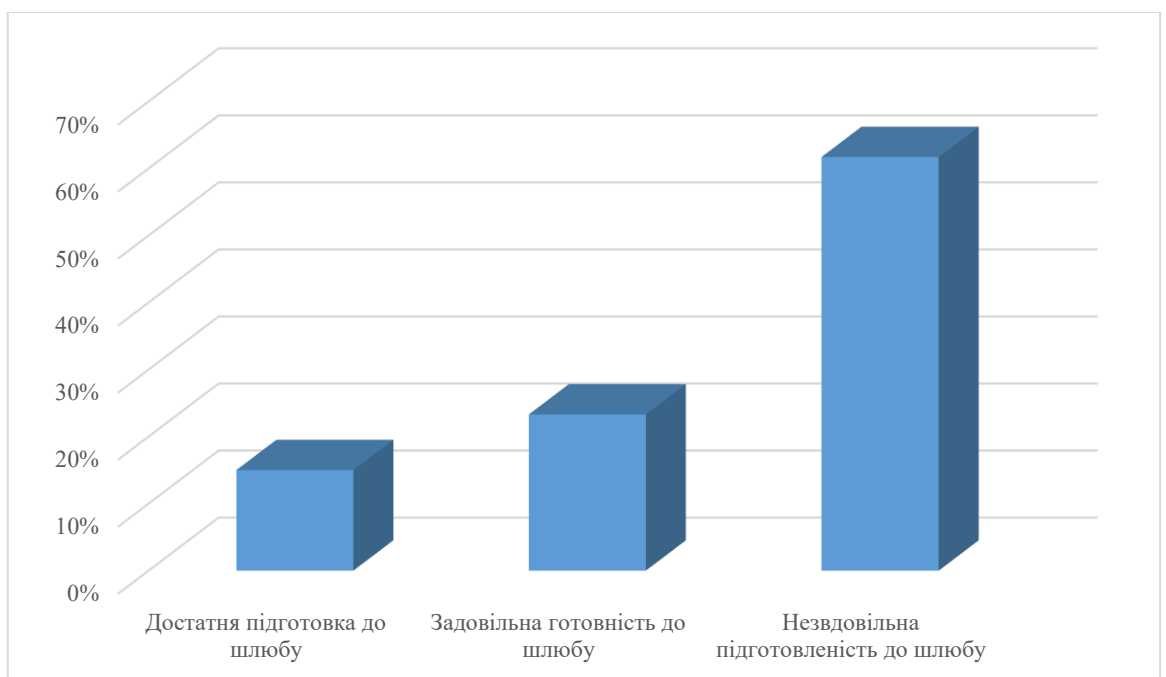


Рис. 2.3. Результати за методикою І. Юнда «Тест-карта»

Результати показують, що більшість респондентів (61,7%) мають незадовільну підготовленість до шлюбу. Це може свідчити про низький рівень усвідомлення важливості шлюбних зобов'язань, відсутність необхідних знань, умінь і емоційної готовності до створення сім'ї. Також це може вказувати на дефіцит соціального або психологічного супроводу в процесі формування життєвих орієнтирів.

Задовільна готовність до шлюбу характерна для 23,3% респондентів. Ця група демонструє базовий рівень розуміння шлюбних обов'язків, але,

можливо, їм бракує глибокої емоційної зрілості або практичних навичок для побудови стабільних сімейних стосунків.

Лише 15% респондентів мають достатню підготовку до шлюбу. Ця група найкраще підходить до сімейного життя, оскільки вони готові як емоційно, так і практично. Це може бути результатом позитивного впливу сімейного виховання, життєвого досвіду або ціннісних орієнтацій.

Таким чином, дослідження виявило загальну тенденцію до низького рівня готовності молоді до шлюбу. Незадовільна підготовленість домінує серед респондентів, що може бути пов'язано із сучасними змінами в уявленнях про шлюб і родину, відсутністю спеціальної підготовки або недостатньою підтримкою з боку суспільства.

Ці результати підкреслюють необхідність формування програм підготовки молоді до сімейного життя. Такий підхід може сприяти підвищенню обізнаності про шлюбні ролі, розвиткові комунікативних і емоційних навичок, а також формуванню позитивного ставлення до інституту сім'ї.

Результати, отримані за тестом «Задоволеність життям», подано в таблиці 2.4:

Таблиця 2.4

Результати за тестом «Задоволеність життям»

Рівні задоволеності життям	Кількість осіб	Відсоток	Середній бал
Незадоволеність життям	9	15%	1,8
В основному задоволені, але багато чого хочеться змінити	12	30%	6,1
Повна задоволеність життям	39	65%	10,9

інтерпретації їх було подано на рисунку 2.4:

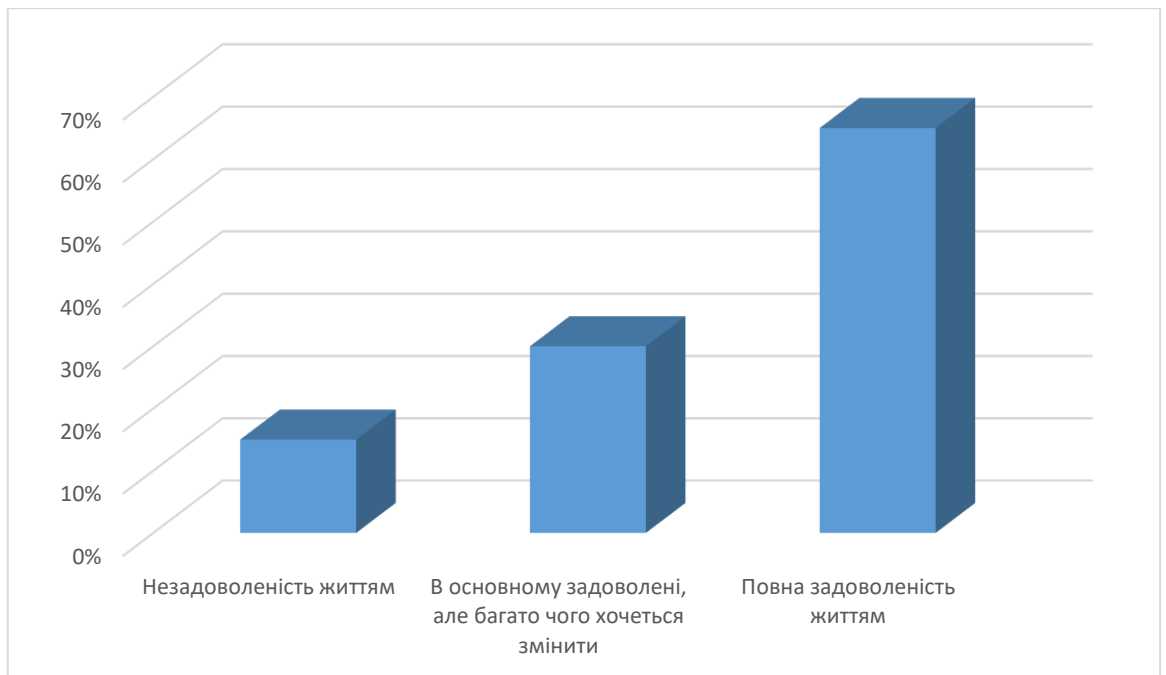


Рис. 2.4. Результати за тестом «Задоволеність життям»

Найбільша частка опитаних (65%) відчувають повну задоволеність життям. Це свідчить про високу якість життя, досягнення основних життєвих цілей або здатність приймати обставини такими, як вони є. Такий результат може бути індикатором стабільності емоційного стану, позитивного погляду на майбутнє та гармонійного ставлення до себе.

30% респондентів вказують, що в основному задоволені своїм життям, але хочуть змінити певні аспекти. Це свідчить про прагнення до покращення життєвих умов або вирішення певних проблем. Такий рівень задоволеності є ознакою активної життєвої позиції, але також може вказувати на певну фрустрацію або незадоволені потреби в окремих сферах.

Незадоволеність життям спостерігається у 15% респондентів. Це може бути наслідком особистісних або соціальних труднощів, проблем із самореалізацією, стосунками чи психологічним станом. Для цієї групи характерна низька мотивація, емоційний дискомфорт і, можливо, песимістичне сприйняття майбутнього.

Таким чином, більшість респондентів (65%) задоволені своїм життям, що свідчить про позитивне налаштування та загальний емоційний комфорт.

Однак майже третина (30%) прагне змін, що може бути ознакою їхнього бажання досягти більшого. Незадоволеність життям у 15% респондентів вимагає додаткової уваги, адже може вказувати на необхідність підтримки чи допомоги.

Такі дані можуть бути враховані в контексті дослідження мотивації вступу до шлюбу, адже задоволеність життям є важливим фактором для прийняття рішень про створення сім'ї. Висока задоволеність сприяє готовності до шлюбних зобов'язань, тоді як її відсутність може стримувати або знижувати мотивацію.

Для того, щоб визначити, чи існує зв'язок між часовою перспективою та мотивацією до шлюбу, було використано коефіцієнт кореляції Пірсона. Отримані результати подано в таблиці 2.5:

Таблиця 2.5

Результати коефіцієнту кореляції Пірсона

	<i>Емоційна мотивація</i>	<i>Збалансована мотивація</i>	<i>Практичні мотиви</i>	<i>Слабка мотивація до шлюбу</i>
<i>Позитивне минуле (ПМ)</i>	-0,053	-0,021	-0,105	-0,061
<i>Негативне минуле (НМ)</i>	-0,314	-0,061	-0,812	0,669
<i>Майбутнє (М)</i>	-0,631	0,362	-0,021	-0,235
<i>Теперішнє гедоністичне (ТГ)</i>	-0,021	-0,105	0,534	-0,118
<i>Теперішній час фаталістичний (ТФ)</i>	-0,047	-0,812	-0,025	-0,043

Отримані коефіцієнти кореляції вказують на силу та напрямок зв'язку між часовими перспективами та видами мотивації вступу до шлюбу. Оскільки коефіцієнти набувають значень у діапазоні від -1 до 1, аналіз враховує такі критерії:

- Значення близьке до 0 означає слабкий або відсутній зв'язок.
- Значення близьке до ± 1 вказує на сильний зв'язок (позитивний чи негативний).
- Знак коефіцієнта (плюс або мінус) вказує на напрямок зв'язку: позитивний або обернений.

Основні результати:

1) Емоційна мотивація. Всі коефіцієнти кореляції низькі, що свідчить про відсутність суттєвого зв'язку між часовими перспективами та емоційною мотивацією. Найвищий коефіцієнт (-0,053 для позитивного минулого) все одно є незначущим.

2) Збалансована мотивація. Найвищий показник кореляції (0,362) спостерігається зі шкалою «Майбутнє», що може вказувати на певний зв'язок між орієнтацією на майбутнє та гармонійним сприйняттям шлюбу.

3) Практичні мотиви. Спостерігається сильний негативний зв'язок зі шкалами «Негативне минуле» (-0,812) та «Теперішній час фаталістичний» (-0,812). Це може свідчити, що практичні мотиви слабше виражені у респондентів із переважанням негативних спогадів чи фаталістичного ставлення до життя. Позитивний зв'язок із «Теперішнім гедоністичним» (0,534) вказує, що люди, орієнтовані на задоволення в теперішньому, частіше схильні до практичного підходу до шлюбу.

4) Слабка мотивація до шлюбу. Спостерігається сильний позитивний зв'язок із «Негативним минулим» (0,669), що свідчить про те, що негативний досвід минулого може знижувати бажання створювати сім'ю. З іншими шкалами зв'язок є слабким і малозначущим.

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

Практичні мотиви мають сильний обернений зв'язок із негативним минулим і фаталістичним теперішнім, а також позитивний зв'язок із гедоністичним теперішнім, що вказує на перевагу орієнтації на раціональність або насолоду в теперішньому. Слабка мотивація до шлюбу пов'язана з негативним минулим, що підкреслює вплив минулого досвіду на небажання вступати до шлюбу. Збалансована мотивація демонструє помірний позитивний зв'язок із майбутньою часовою перспективою, що підкреслює важливість орієнтації на довгострокові цілі в гармонійній шлюбній мотивації. Емоційна мотивація не має значущих зв'язків із часовими перспективами, що вказує на її незалежність від цих параметрів. Ці результати дають змогу краще зрозуміти, як часові перспективи впливають на різні аспекти мотивації вступу до шлюбу, і можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо підготовки молоді до сімейного життя.

Також ми вирішили за допомогою коефіцієнту кореляції Пірсона дослідити, чи існує зв'язок між часовою перспективою та рівнями молоді щодо готовності до шлюбу. Отримані результати подано в таблиці 2.6:

Таблиця 2.6

Результати щодо зв'язку між часовою перспективою та рівнями молоді щодо готовності до шлюбу

	<i>Достатня підготовка до шлюбу</i>	<i>Задовільна готовність до шлюбу</i>	<i>Нездовільна підготовленість до шлюбу</i>
<i>Позитивне минуле (ПМ)</i>	-0,025	0,472	
<i>Негативне минуле (НМ)</i>	-0,185	-0,235	0,629
<i>Майбутнє (М)</i>	-0,061	-0,271	-0,371
<i>Теперішнє гедоністичне (ТГ)</i>	0,526	-0,275	-0,182
<i>Теперішній час фаталістичний (ТФ)</i>	-0,235	-0,283	-0,291

Отримані коефіцієнти кореляції дають змогу визначити, як часові перспективи впливають на різні рівні готовності до шлюбу. Важливо

враховувати, що значення коефіцієнтів відображають силу та напрямок зв'язку, де:

- Значення від 0 до $\pm 0,3$ вказують на слабкий зв'язок.
- Значення від $\pm 0,3$ до $\pm 0,7$ – помірний зв'язок.
- Значення понад $\pm 0,7$ – сильний зв'язок.

Основні результати:

1) Достатня підготовка до шлюбу:

- Позитивний зв'язок з «Теперішнім гедоністичним» (0,526) вказує на те, що молодь, яка фокусується на задоволенні в теперішньому, демонструє більш високу готовність до шлюбу.

- З іншими часовими перспективами зв'язок слабкий і незначний, що може означати, що цей рівень готовності до шлюбу не сильно залежить від минулого чи майбутнього фокусу.

2) Задовільна готовність до шлюбу:

- Помірний позитивний зв'язок із «Позитивним минулим» (0,472) свідчить про те, що молодь із приємними спогадами про минуле частіше демонструє задовільну готовність до шлюбу.

- Негативний зв'язок із «Майбутнім» (-0,271) та «Теперішнім фаталістичним» (-0,283) вказує на те, що зосередженість на планах або песимістичне ставлення до теперішнього може знижувати цей рівень готовності.

3) Незадовільна підготовленість до шлюбу:

- Сильний позитивний зв'язок із «Негативним минулим» (0,629) свідчить, що негативний досвід минулого є ключовим фактором для низької готовності до шлюбу.

- Негативний зв'язок із «Майбутнім2» (-0,371) вказує на те, що фокус на майбутньому зменшує ризик недостатньої підготовленості.

- Слабкі негативні зв'язки з іншими перспективами («Теперішній гедоністичний», «Теперішній фаталістичний») можуть означати незначний вплив теперішнього на цей рівень готовності.

Отже, можна зробити наступні висновки: молодь із достатньою підготовкою до шлюбу більше орієнтується на теперішній момент і прагнення до задоволення. Задовільна готовність до шлюбу пов'язана з позитивним минулим досвідом і меншою орієнтацією на майбутнє чи фаталістичне ставлення до теперішнього. Незадовільна підготовленість до шлюбу тісно пов'язана з негативним минулим, що підкреслює вплив невдалого досвіду або травм. Орієнтація на майбутнє загалом сприяє більш високій готовності до шлюбу. Ці результати вказують на важливість врахування часових перспектив у програмах підготовки молоді до сімейного життя та роботи з їхніми минулими досвідами для підвищення рівня готовності до шлюбу.

Таким чином, результати дослідження демонструють значущі зв'язки між часовими перспективами та мотивацією вступу до шлюбу, а також рівнем готовності молоді до шлюбного життя. Часова перспектива, як когнітивно-емоційний конструкт, визначає характер ставлення до минулого, теперішнього та майбутнього, що впливає на формування мотивів і рішень щодо створення сім'ї.

З'ясовано, що:

1) Емоційна мотивація має слабкий зв'язок із часовими перспективами, що свідчить про її менш виражену залежність від сприйняття часу. Проте вона більше притаманна молоді, орієнтованій на позитивні емоції в теперішньому.

2) Практичні мотиви найбільше корелюють із «Теперішнім гедоністичним» фокусом, що вказує на схильність таких респондентів орієнтуватися на вигоди й задоволення в теперішньому.

3) Слабка мотивація до шлюбу має сильний позитивний зв'язок із «Негативним минулим», що підкреслює роль минулого негативного досвіду у формуванні байдужості або страху перед шлюбом.

Стосовно рівнів готовності до шлюбу:

1) Молодь із достатньою підготовкою до шлюбу орієнтована на «Теперішнє гедоністичне», що свідчить про їхню здатність цінувати теперішній момент і активно планувати життя.

2) Задовільна готовність до шлюбу тісно пов'язана з «Позитивним минулим», що відображає вплив позитивних родинних або культурних традицій.

3) Незадовільна готовність до шлюбу має сильний зв'язок із «Негативним минулим», що підкреслює роль травматичного досвіду в гальмуванні готовності до шлюбного життя.

Висновки до розділу 2

З метою дослідження зв'язку часової перспективи та мотивації вступу молоді до шлюбу, було організовано та проведено емпіричне дослідження. Вибірка досліджуваних складалася з 60 студентів, віком від 18 до 23 років.

Результати дослідження демонструють зміщення акценту від емоційної складової шлюбу до практичних або навіть байдужих установок щодо створення сім'ї. Це може бути пов'язано з сучасними соціальними та культурними змінами, які впливають на формування шлюбних цінностей молоді.

Найбільш поширеними часовими перспективами є негативне минуле та фаталістичний теперішній час, що може вказувати на песимістичне або пасивне ставлення до життя у значної частини респондентів. Майбутнє як орієнтир займає третє місце, що свідчить про наявність певної частки молоді, орієнтованої на планування та досягнення цілей. Найменш представлене позитивне минуле, що може пояснюватися недостатньою кількістю позитивних прикладів у житті респондентів.

Дослідження виявило загальну тенденцію до низького рівня готовності молоді до шлюбу. Незадовільна підготовленість домінує серед респондентів, що може бути пов'язано із сучасними змінами в уявленнях про шлюб і родину, відсутністю спеціальної підготовки або недостатньою підтримкою з боку суспільства.

Більшість респондентів задоволені своїм життям, що свідчить про позитивне налаштування та загальний емоційний комфорт. Однак майже

третина прагне змін, що може бути ознакою їхнього бажання досягти більшого. Незадоволеність життям у респондентів вимагає додаткової уваги, адже може вказувати на необхідність підтримки чи допомоги. Такі дані можуть бути враховані в контексті дослідження мотивації вступу до шлюбу, адже задоволеність життям є важливим фактором для прийняття рішень про створення сім'ї. Висока задоволеність сприяє готовності до шлюбних зобов'язань, тоді як її відсутність може стримувати або знижувати мотивацію.

Для того, щоб визначити, чи існує зв'язок між часовою перспективою та мотивацією до шлюбу, було використано коефіцієнт кореляції Пірсона. Практичні мотиви мають сильний обернений зв'язок із негативним минулим і фаталістичним теперішнім, а також позитивний зв'язок із гедоністичним теперішнім, що вказує на перевагу орієнтації на раціональність або насолоду в теперішньому. Слабка мотивація до шлюбу пов'язана з негативним минулим, що підкреслює вплив минулого досвіду на небажання вступати до шлюбу. Збалансована мотивація демонструє помірний позитивний зв'язок із майбутньою часовою перспективою, що підкреслює важливість орієнтації на довгострокові цілі в гармонійній шлюбній мотивації. Емоційна мотивація не має значущих зв'язків із часовими перспективами, що вказує на її незалежність від цих параметрів. Ці результати дають змогу краще зрозуміти, як часові перспективи впливають на різні аспекти мотивації вступу до шлюбу, і можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо підготовки молоді до сімейного життя.

Також ми вирішили за допомогою коефіцієнту кореляції Пірсона дослідити, чи існує зв'язок між часовою перспективою та рівнями молоді щодо готовності до шлюбу. Результати дослідження демонструють значущі зв'язки між часовими перспективами та мотивацією вступу до шлюбу, а також рівнем готовності молоді до шлюбного життя. Часова перспектива, як когнітивно-емоційний конструкт, визначає характер ставлення до минулого, теперішнього та майбутнього, що впливає на формування мотивів і рішень щодо створення сім'ї.

Тож, часова перспектива значною мірою впливає на мотивацію вступу до шлюбу та рівень готовності до сімейного життя. Виявлені закономірності можуть бути основою для розробки програм, спрямованих на гармонізацію часових орієнтацій і корекцію негативного минулого досвіду, що сприятиме підвищенню готовності молоді до свідомого та вмотивованого створення сім'ї.

РОЗДІЛ 3

ПРОГРАМА ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДІ ВСТУПАТИ ДО ШЛЮБУ

3.1. Розробка програми психологічного тренінгу щодо формування у молоді бажання та мотивації вступати до шлюбу

Використання психологічного тренінгу для формування у молоді бажання та мотивації вступати в шлюб є доречним і ефективним з кількох ключових причин:

1. Розвиток самосвідомості та усвідомлення власних потреб. Молодь часто стикається з невизначеністю щодо своїх життєвих цілей і вибору, в тому числі і в питаннях шлюбу. Психологічний тренінг дає можливість учасникам усвідомити власні потреби, цінності та мотивацію, що дозволяє сформувати більш свідоме і зріле ставлення до шлюбу.

2. Підвищення емоційної компетентності. У сучасному суспільстві часто спостерігається нестабільність у стосунках і великі труднощі в комунікації. Тренінг сприяє розвитку емоційної інтелігентності, допомагає молоді розуміти свої почуття, а також навчає ефективним способам комунікації, що є основою для побудови гармонійних відносин у шлюбі.

3. Формування позитивного уявлення про шлюб. В молодіжному середовищі часто існують міфи або стереотипи, які спотворюють уявлення про шлюб як інститут. Психологічний тренінг може допомогти розвінчати ці міфи, сформувати реалістичні очікування та позитивний образ шлюбу, що сприяє готовності вступити в нього.

4. Мотивація до створення здорових стосунків. Психологічний тренінг допомагає учасникам зрозуміти важливість створення здорових стосунків, як основи для подальшого щасливого і стабільного шлюбу. Завдяки тренінгу молодь вчиться не лише бажати шлюбу, а й усвідомлювати, які якості та навички необхідні для його успіху.

5. Розвиток стратегій подолання стресу та труднощів. Участь у тренінгу дозволяє молодим людям навчитися справлятися з емоційними труднощами, які можуть виникнути в процесі побудови стосунків. Тренінг допомагає розвивати психологічну стійкість, що важливо для підтримки стабільних відносин у шлюбі.

6. Системність підходу. Психологічний тренінг дозволяє працювати з молоддю системно, поєднуючи теоретичні знання та практичні навички. Це дає змогу побудувати цілісне уявлення про важливість шлюбу та набути конкретних інструментів для його успішного створення та підтримання.

7. Розвиток самодисципліни і планування. Молодь часто не має чіткої стратегії для прийняття важливих рішень щодо майбутнього. Тренінг сприяє розвитку вміння планувати своє життя, враховуючи такі аспекти, як готовність до шлюбу, його основи, вимоги і відносини з партнером.

Отже, психологічний тренінг є ефективним інструментом, що допомагає молоді усвідомити важливість і відповідальність вступу в шлюб, сформуванню відповідні мотиваційні установки і підготуватися до створення гармонійних і здорових стосунків у майбутньому.

Таким чином, ми розробили психологічний тренінг, мета якого – формування у молоді свідомого ставлення до шлюбу, розвиток позитивного уявлення про сімейне життя та підвищення мотивації до створення здорових і гармонійних стосунків.

Завдання тренінгу:

1) Ознайомити учасників із поняттям шлюбу, його роллю у житті особистості та суспільства.

2) Розвивати вміння ідентифікувати власні цінності та потреби, пов'язані зі створенням сім'ї.

3) Формувати адекватні очікування від шлюбу та сімейного життя.

4) Навчити учасників визначати основні аспекти, що впливають на мотивацію вступу до шлюбу.

5) Розвивати комунікативні та емоційні компетенції, необхідні для побудови гармонійних стосунків.

6) Усвідомити вплив сімейного досвіду та часової перспективи на готовність до шлюбу.

7) Сприяти формуванню у молоді відповідального ставлення до шлюбного партнерства.

Очікувані результати:

- Учасники отримають чітке уявлення про позитивні аспекти шлюбу.
- Розвинуть здатність аналізувати власні мотиви щодо створення сім'ї.
- Поліпшать навички побудови гармонійних стосунків.
- Усвідомлять власні ресурси для створення міцних шлюбних стосунків.
- Сформуують позитивне ставлення до перспективи створення сім'ї.

Загалом програма складається з 8 занять, тривалість кожного – 40-60 хвилин. Зустрічі проводилися 2 рази на тиждень.

Програму тренінгу подано в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Програма тренінгу із формування у молоді мотивації до всутпю в шлюб

№ з/п	Мета	План заняття
1	Ознайомлення з поняттям шлюбу та його значенням.	1. Привітання, ознайомлення з учасниками (10 хв). 2. Лекція-дискусія: «Що таке шлюб: сучасний контекст» (20 хв). 3. Групова робота: «Очікування від шлюбу» (30 хв). 4. Рефлексія та обговорення (10 хв).
2	Усвідомлення особистих цінностей, пов'язаних із сім'єю та шлюбом.	1. Вправа «Моє бачення ідеальної сім'ї» (15 хв). 2. Обговорення: «Як мої цінності впливають на бажання створити сім'ю?» (20 хв). 3. Групова робота: складання «Карта сімейних цінностей» (25 хв).

№ з/п	Мета	План заняття
3	Виявлення та аналіз власних мотивів до вступу до шлюбу.	1. Лекція: «Мотивація до шлюбу: емоційна, практична, соціальна» (15 хв). 2. Індивідуальна вправа: «Мої мотиви» (20 хв). 3. Рольова гра: «Мотиви та очікування у стосунках» (25 хв).
4	Аналіз впливу минулого досвіду на ставлення до шлюбу.	1. Вправа «Мій сімейний досвід: плюси і мінуси» (20 хв). 2. Обговорення: «Як сімейний досвід впливає на мої очікування?» (25 хв). 3. Вправа на ресурс: «Що я можу взяти з минулого для майбутнього?» (15 хв).
5	Формування позитивного образу шлюбу.	1. Групова вправа: «Портрет щасливого подружжя» (20 хв). 2. Дискусія: «Міфи та реальність про шлюб» (20 хв). 3. Вправа «Альбом майбутнього сімейного життя» (20 хв).
6	Розвиток комунікативних навичок для побудови гармонійних стосунків.	1. Тренінг: «Ефективне спілкування в парі» (30 хв). 2. Вправа «Як висловлювати свої потреби» (20 хв). 3. Обговорення: «Роль довіри у шлюбі» (10 хв).
7	Усвідомлення часової перспективи у плануванні сімейного життя.	1. Вправа: «Що впливає на мої рішення щодо майбутнього?» (20 хв). 2. Лекція: «Часова перспектива та її вплив на мотивацію» (15 хв). 3. Робота в парах: «Мое теперішнє і майбутнє» (25 хв).
8	Підведення підсумків, створення індивідуального плану дій.	1. Групова вправа: «Що я дізнався про себе?» (20 хв). 2. Розробка індивідуального плану: «Мій шлях до гармонійного шлюбу» (25 хв). 3. Обговорення та завершення тренінгу (15 хв).

3.2. Рекомендації щодо підготовки молоді до створення родини

Робота щодо підвищення готовності молоді до створення сім'ї має на меті наступні завдання:

- Розширити свідомість студентів щодо процесу створення сім'ї та ключових аспектів його функціонування, аби сформувати позитивне ставлення до цінностей та моральних принципів, пов'язаних із існуванням сімейної одиниці в суспільстві та в особистому житті. Важливо, щоб студенти розуміли сутність, специфіку і особливості сімейного життя та взаємодії в рамках шлюбу.

- Підвищити усвідомлення молоді щодо відповідальності за власне здоров'я та здоров'я свого партнера як передумови для створення здорової сім'ї майбутнього. Це передбачає розвиток у молоді установок на самопідтримку, вдосконалення навичок здорового способу життя та безпечних статевих відносин.

- Навчити молодь будувати сприятливі та гармонійні стосунки у подружжі, ефективно розподіляти сімейні ролі та обов'язки, вирішувати конфлікти та підтримувати психологічний клімат у сімейних відносинах.

- Підвищити рівень освіченості студентів щодо екологічних відносин та правових аспектів сімейного життя, включаючи захист власних прав у сім'ї та розуміння правових рамок сімейних відносин.

- Сформувати свідоме ставлення до батьківства та виховання дітей через ознайомлення з принципами усвідомленого батьківства та розвиток педагогічної компетентності. Важливо, щоб молодь відчувала відповідальність за свої дії та вчинки у контексті сімейного життя.

У сучасній науковій та методичній літературі розглядається концепція готовності особистості до шлюбу та сімейного життя, що включає ряд компонентів [30]:

1. Фізична та фізіологічна зрілість майбутнього подружжя, що передбачає, щоб чоловік та жінка були готові до зачаття та виношування здорової дитини. Це означає, що існує певна розбіжність між юридично

встановленим шлюбним віком, який часто свідчить про фізичну зрілість, та соціальною зрілістю, що настає зазвичай пізніше.

2. Соціальна готовність, яка передбачає, що майбутні шлюбні партнери мають рівні права в суспільстві, можуть виконувати соціальні ролі та обов'язки, розуміють правові аспекти шлюбу, готові приймати відповідальність за себе та свою сім'ю, і мають можливість матеріально забезпечити сімейне життя.

3. Етико-психологічна готовність, що охоплює сформованість адекватних уявлень про шлюб і сім'ю, уміння розуміти та цінувати якості партнера, емоційну зрілість для формування здорових сімейних відносин, а також уміння розвивати та підтримувати позитивний психологічний клімат у сімейному середовищі. Важливо також мати можливість спроектувати реальну модель майбутньої сім'ї, враховуючи різноманітні фактори, такі як спосіб життя батьківських родин, фінансові можливості та плани на майбутнє.

4. Готовність до сексуальних відносин полягає у готовності до спільних сексуально-еротичних досвідів з романтичним партнером протилежної статі, на якого людина може покластися і відповідати на його довіру. Це також передбачає готовність поділити відповідальність за спільне родинне життя, продовження роду та забезпечення сприятливого середовища для розвитку дітей. Важливе значення має наявність знань з анатомії і фізіології, а також культури статевого спілкування.

Програма з психологічної підготовки молоді до шлюбу має включати низку заходів, таких як освітня робота, консультаційні сесії, спеціально підібрані психологічні вправи, рольові ігри тощо, які спрямовані на розвиток різних сфер, таких як емоційна та комунікативна, з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей.

Отже, можна виокремити кілька напрямків психологічної роботи, спрямованих на підвищення готовності молоді до сімейного життя.

1. Інформування: Спеціаліст має надавати молодим людям інформацію про значення здорового способу життя, функціонування сім'ї,

внутрішньосімейні відносини, сімейні кризи та їх подолання, а також особистісні риси, які впливають на створення гармонійної сім'ї. Цю інформацію можна передавати через лекції, семінари, індивідуальні консультації та спільні зустрічі з парами, що планують одружитися, а також з молодіжними групами.

В межах інформування виконуються наступні завдання, як детальне висвітлення аспектів сім'ї, її функцій, змісту, подружніх ролей, особливостей, сутності шлюбу, функцій дошлюбного спілкування, обов'язків шлюбних партнерів, правові засади функціонування сім'ї та юридичні аспекти шлюбу, доцільність та порядок реєстрації шлюбу, аліментні зобов'язання подружжя, правові основи позбавлення і поновлення права на батьківство, інформування про суспільну сутність шлюбно-сімейних стосунків, розкриття особливостей сучасних сімей, культури сім'ї.

2. Індивідуальне психологічне консультування: Ця форма допомоги передбачає індивідуальну роботу з молодими людьми для самопізнання та самоусвідомлення їхньої майбутньої ролі у сім'ї. Вона спрямована на розвиток необхідних особистісних якостей. Також індивідуальні консультації можуть бути корисними для вирішення міжособистісних конфліктів та усвідомлення незадоволених потреб, що можуть маскуватися за конфліктами. Роль психолога полягає в допомозі усвідомленні цих потреб та знаходженні альтернативних шляхів їхнього задоволення.

3. Консультування майбутньої пари. Цей вид психологічної підтримки застосовується для роботи з парами, які планують одружитися. Під час такої роботи рекомендується використовувати різноманітні діагностичні методики з метою розкриття почуттів партнерів одне до одного, визначення ступеня їхнього знайомства одне з одним і оцінки готовності до сімейного життя. Психолог, роблячи висновки на основі діагностичних методик та бесід з майбутнім подружжям, може спрямувати їхні спільні зусилля на оптимізацію майбутньої взаємодії. Працюючи з майбутньою парою, психолог також сприяє розвитку їхніх навичок взаєморозуміння, вирішення конфліктних ситуацій, і

важливо пояснити рольові очікування майбутнього подружжя. Для цього бесіду слід побудувати таким чином, щоб партнери на основі власних уявлень про рольову взаємодію сім'ї прийняли спільне рішення щодо оптимального розподілу обов'язків, враховуючи індивідуальні потреби та інтереси кожного.

4. Групова робота (тренінг). Цей метод психологічної роботи виправданий у випадках, коли потрібно роз'яснити обмеження та можливості у створенні гармонійного шлюбу, сформувані навички спілкування та вирішення конфліктів, а також розвинути індивідуальні психологічні якості, які є важливими для успішного подружжя.

На основі наукових джерел було розроблено та сформовано наступні рекомендації щодо підготовки молоді до створення родини:

1. Освіта про сімейні цінності: Забезпечити доступ молоді до освіти щодо значення сімейних цінностей, ролі кожного члена родини та важливості взаєморозуміння та підтримки в сімейних відносинах. Це включає в себе не лише розуміння значення сімейних цінностей, а й розвиток навичок, необхідних для побудови здорових та міцних відносин у майбутньому.

По-перше, освіта про сімейні цінності відображає значення кожного члена сім'ї та їхню роль у колективі. Це включає в себе розуміння різноманітних ролей – від батьківських до дітей та взаємодії між ними. Молодь повинна знати, як взаємодіяти один з одним та з іншими членами сім'ї для забезпечення гармонії та підтримки.

По-друге, освіта про сімейні цінності сприяє розвитку навичок взаєморозуміння та емпатії. Це включає в себе вміння слухати та розуміти почуття та потреби інших членів родини, а також здатність до співпереживання та підтримки у складних ситуаціях.

Освіта про сімейні цінності також сприяє формуванню у молоді відповідального ставлення до сімейних зобов'язань та здатності брати на себе відповідальність за сімейне благополуччя. Вона надає інструменти для розв'язання конфліктів, вирішення проблем та підтримки партнера в складних життєвих ситуаціях.

2. Розвиток міжособистісних навичок. Розвиток міжособистісних навичок є ключовим аспектом підготовки молоді до створення родини. Це означає надання можливостей для вивчення та практикування навичок, які сприяють успішним і здоровим відносинам у сім'ї.

По-перше, розвиток навичок спілкування є важливим для побудови ефективних і гармонійних відносин у сім'ї. Це включає в себе вміння слухати і виражати свої думки та почуття, а також вміння встановлювати здорову комунікацію з партнером та іншими членами родини.

По-друге, вирішення конфліктів є необхідним елементом забезпечення гармонії в сімейних відносинах. Молоді повинні навчитися розуміти, виявляти та ефективно вирішувати конфлікти з партнером іншої статі, а також з іншими членами родини.

Крім того, розвиток емоційного інтелекту допомагає молоді відчувати, розуміти та керувати своїми емоціями, а також емпатією відчувати емоції партнера. Це сприяє збереженню та підтримці емоційної зв'язаності в сімейних відносинах. Отже, розвиток міжособистісних навичок є важливою складовою підготовки молоді до створення родини, оскільки це допомагає їм побудувати здорові, гармонійні та щасливі сімейні відносини.

3. Підготовка до батьківства: Це означає надання молодим людям інформації та практичних навичок, які допоможуть їм ефективно впоратися з відповідальністю батьківства та вихованням дітей.

По-перше, це включає в себе знання про основні принципи виховання дітей, розвиток їхніх навичок та потреб у різних вікових періодах. Молоді повинні навчитися розуміти і враховувати індивідуальні особливості своїх дітей та вміти створювати сприятливу та підтримуючу атмосферу вдома.

По-друге, важливо надати молодим батькам практичні навички щодо спілкування з дітьми. Це включає в себе ефективні методи комунікації, вміння слухати дитину, розуміти її почуття та висловлювати власні думки і почуття з повагою до думки та почуттів дитини.

Крім того, молодим батькам необхідно навчитися ефективно вирішувати різноманітні сімейні ситуації, такі як конфлікти між дітьми, виховання в умовах сучасного суспільства та технологічного прогресу, а також управління часом та фінансами в сім'ї. Отже, підготовка до батьківства передбачає надання молодим батькам не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, які допоможуть їм стати впевненими та компетентними батьками.

4. Розвиток фінансової грамотності: Це означає не лише здатність ефективно управляти грошима, але й розуміння важливості фінансової стабільності для щасливого та міцного сімейного життя.

По-перше, необхідно надати молодим людям базові знання з фінансів, включаючи розуміння понять, таких як бюджетування, збереження, інвестування та кредитування. Важливо також ознайомити їх із загальними принципами фінансової безпеки та здорового ставлення до грошей. По-друге, молодим людям слід навчити планувати витрати та розподіляти сімейний бюджет таким чином, щоб забезпечити всі сімейні потреби. Це може включати в себе складання місячного бюджету, визначення пріоритетів витрат, розробку стратегій заощадження та інвестування.

Крім того, важливо навчити молодих людей планувати на майбутнє, враховуючи непередбачені витрати та можливі фінансові кризи. Розуміння важливості фінансової стабільності для забезпечення спокійного та безпечного сімейного життя є ключовим аспектом розвитку фінансової грамотності серед молоді. Отже, розвиток фінансової грамотності включає навчання молоді не лише управляти своїми грошима, але й розуміти важливість фінансової стабільності та планування на майбутнє для забезпечення їхнього щасливого та міцного сімейного майбутнього

5. Психологічна підготовка: Забезпечити психологічну підтримку та консультування для молодих людей, спрямовану на розвиток самопізнання, самоусвідомлення та побудову здорових відносин. Цей процес включає ряд аспектів:

- Надання можливостей для саморефлексії та розвитку свідомості про власні цінності, переконання, потреби, а також власні міцні та слабкі сторони.

- Навчання молоді виражати та розуміти свої емоції, вміння ефективно керувати стресом, розвивати способи саморегуляції та встановлювати здорові межі відносин.

- Надання інструментів для побудови ефективного спілкування, вирішення конфліктів та встановлення здорових міжособистісних зв'язків.

- Допомога молодим людям розуміти свої ролі та обов'язки в майбутній сімейній діяльності, включаючи батьківство та взаємодію з партнером.

- Забезпечення психологічної підтримки для подолання тривожності та страхів, пов'язаних зі створенням родини та відповідальністю за власне та дитяче щастя.

- Навчання молоді враховувати потреби та почуття свого партнера, вирішувати конфлікти конструктивно та підтримувати одне одного у складних життєвих ситуаціях.

- Допомога молодим людям аналізувати та приймати обдумані рішення з питань шлюбу, розширення сім'ї та інших аспектів сімейного життя.

- Навчання способам впоратися зі стресом, несподіваними ситуаціями та труднощами, які можуть виникнути у сімейному житті.

- Забезпечення підтримки та консультування молоді під час періоду адаптації до нового статусу сімейного життя, включаючи вирішення труднощі та адаптацію до нових ролей.

- Розвиток навичок самозахисту, самопідтримки та збереження психічного здоров'я в умовах стресового сімейного середовища.

Ці аспекти психологічної підготовки спрямовані на забезпечення молоді міцної та стійкої основи для щасливого та здорового сімейного життя.

6. Освіта про права та обов'язки: Дати розуміння про правові аспекти шлюбу та сімейного життя, а також про обов'язки партнерів перед сім'єю та одне перед одним.

Цей процес включає ряд аспектів:

- Надання розуміння про права та обов'язки, які впливають зі статусу подружжя. Це включає право на взаємну повагу, підтримку та безпеку, а також обов'язок взаємної підтримки, ділення відповідальності та спільне вирішення проблем.

- Надання інформації про юридичні аспекти шлюбу, включаючи процедури реєстрації шлюбу, права та обов'язки подружжя перед законом, а також процедури розлучення та розподілу майна в разі розлучення.

- Ознайомлення з правами дітей та обов'язками батьків у вихованні та догляді за ними. Це включає право дітей на захист, любов та догляд, а також обов'язок батьків забезпечити дітей всім необхідним для їхнього розвитку та благополуччя.

- Розуміння, що кожен партнер має право на власне щастя, розвиток та самореалізацію. Це включає право на особисту свободу, вибір кар'єри та інтересів, а також підтримку в самореалізації партнера.

- Ознайомлення з правами на захист від насильства в родині та процедурами звернення за допомогою в разі виникнення конфліктних ситуацій.

- Розуміння важливості збереження конфіденційності та приватності у сімейних відносинах, а також право на власний простір та особистий час.

- Забезпечення доступу до юридичної підтримки та консультацій у разі потреби у вирішенні правових питань, пов'язаних із сімейними відносинами.

7. Здоров'я та безпека: Надати інформацію про здоров'я репродуктивної системи, безпечний статевий контакт, а також про методи контрацепції та попередження захворювань. Інформації про здоров'я та безпеку в контексті підготовки молоді до створення родини включає:

- Надання детальної інформації про фізіологію репродуктивної системи, її функціонування та можливі проблеми. Це включає розмову про фізичний та емоційний аспекти статевого здоров'я, процеси зародження та розвитку дитини.

- Пояснення концепції здорового та безпечного статевого життя, включаючи аспекти згоди, взаємного поваги та відкритого спілкування з партнером. Також важливо розглянути питання профілактики статево-передаваних захворювань та важливість регулярних медичних оглядів.

- Надання інформації про різноманітні методи контрацепції, їх ефективність, переваги та недоліки. Також важливо обговорити питання планування сім'ї, вибір оптимального часу для настання вагітності та фінансові аспекти виховання дитини.

- Інформування про основні заходи профілактики статево-передаваних захворювань, таких як використання презервативів та важливість регулярних медичних оглядів. Також можна обговорити профілактику інших захворювань, які можуть вплинути на здоров'я сім'ї та репродуктивну систему.

8. Розвиток емоційної стійкості: Навчити молодь ефективно керувати стресом, впоратися зі змінами в сімейному житті та розуміти власні емоції та почуття. Даний аспект має на меті наступні завдання:

- Надання інструментів та стратегій для ефективного керування стресом у сімейному житті. Це може включати методи релаксації, дихальні вправи, медитацію та інші техніки, які допомагають заспокоїти розум та знизити рівень стресу.

- Навчання молоді, як ефективно впоратися зі змінами в сімейному житті, такими як переїзд, зміна роботи, народження дитини або інші події, які можуть викликати стрес та неспокій.

- Заохочення до вивчення та розуміння власних емоцій та почуттів, а також навчання технік емоційної саморегуляції. Це може включати вправи на самостереження, вивчення та ідентифікацію емоцій, а також вправи з емпатії та співчуття.

- Навчання навичкам ефективного спілкування та вирішення конфліктів у сім'ї. Це може включати навички слухання, вираження власних почуттів та потреб, а також розвиток емпатії та здатності до співпереживання.

- Заохочення до розвитку позитивного психологічного ставлення та оптимізму в сімейному житті. Це може включати вправи на збільшення вдячності, позитивного мислення та відчуття гумору.

10. Підтримка взаєморозуміння: Сприяти взаєморозумінню між партнерами, розвиваючи навички слухання, спілкування та співробітництва. Даний напрям включає наступні аспекти:

- Навчання молоді активному та емпатичному слуханню. Це означає навчити людей чути не лише слова, а й розуміти емоційний стан та потреби свого партнера.

- Розвиток навичок відкритого, чесного та конструктивного спілкування між партнерами. Важливо вміти висловлювати свої почуття, думки та потреби без обвинувачень або агресії.

- Сприяння розвитку навичок співпраці та спільної роботи над рішенням проблем та вирішенням конфліктів. Важливо навчити молодь бачити свого партнера як партнера у вирішенні сімейних питань.

- Підкреслення важливості розуміння та прийняття існуючих різниць між партнерами, включаючи різні точки зору, стилі комунікації та індивідуальні потреби.

- Заохочення підтримки та заохочення важливості відчуття підтримки один від одного в усіх сферах сімейного життя.

- Навчання молоді ефективно спільно приймати рішення та знаходити компроміси у випадках різноглядності.

- Створення сприятливого середовища для розвитку довіри між партнерами, включаючи відверте обговорення питань довіри та відкритість щодо власних почуттів та потреб.

- Надання навичок конфліктології та превентивних стратегій для уникнення конфліктних ситуацій та розвитку здорових сімейних відносин.

- Засвоєння і розвиток спільних сімейних цінностей, що сприяє зміцненню взаєморозуміння та об'єднанню партнерів.

- Створення сприятливого середовища для постійного розвитку та удосконалення сімейних відносин, включаючи участь у спільних заходах, курсах та розвивальних програмах.

Ці аспекти сприяють формуванню стійкої та здорової родинної одиниці, готової зустрічати та подолювати життєві випробування разом.

Висновки до розділу 3

Беручи до уваги результати емпіричного дослідження, нами було розроблено програму психологічного тренінгу щодо формування у молоді бажання та мотивації вступати до шлюбу. Ми вважаємо, що вона є ефективним інструментом, спрямованим на підвищення усвідомленості молодих людей щодо важливості шлюбу та відповідальності, яку він передбачає. Через цілу низку спеціально розроблених занять, спрямованих на розвиток емоційної інтелігентності, комунікативних навичок, усвідомлення власних потреб і цінностей, учасники тренінгу набувають важливих життєвих навичок, необхідних для побудови здорових, стійких і щасливих стосунків у шлюбі.

Програма дозволяє молоді поглибити розуміння того, що шлюб — це не лише емоційний, але й практичний союз, що потребує взаєморозуміння, компромісів і готовності до спільної роботи над стосунками. Вона дає змогу подолати стереотипи та міфи про шлюб, а також забезпечує розвитку позитивного уявлення про цей інститут як про важливу складову щасливого життя.

Завдяки розвитку в учасників навичок саморегуляції емоцій, самопізнання та планування майбутнього, тренінг забезпечує готовність до зваженого, відповідального вступу в шлюб. Таким чином, ця програма має великий потенціал для зміцнення сімейних цінностей серед молоді та формування здорових основ для майбутнього покоління.

Також ми розробили рекомендації щодо підготовки молоді до створення родини. Для ефективної підготовки до шлюбу необхідно створювати умови для всебічного розвитку особистості молодої людини, її емоційної і

психологічної готовності до створення стабільних і здорових стосунків. Важливо акцентувати увагу на формуванні у молоді реалістичних уявлень про шлюб, включаючи розуміння його як складного, але важливого етапу життєвого шляху, що вимагає відповідальності, взаєморозуміння та здатності до компромісів.

Також важливо сприяти розвитку емоційної інтелігентності, комунікативних навичок та вміння керувати своїми почуттями й емоціями, що є основою для здорових взаємостосунків у родині. Підготовка до шлюбу повинна включати практичні аспекти, такі як вміння планувати спільне майбутнє, розподіл обов'язків, а також розв'язання конфліктних ситуацій.

Не менш важливим є навчання молоді технік саморегуляції і стресостійкості, оскільки сімейне життя передбачає не лише радість, але й труднощі. Тому програми, спрямовані на підготовку до шлюбу, мають включати як теоретичні знання, так і практичні вправи, що допоможуть молодим людям адаптуватися до майбутніх викликів.

Загалом, підготовка до створення родини повинна бути комплексною та системною, щоб молодь була готова не тільки до вступу в шлюб, але й до подальшого розвитку і підтримки здорових, стабільних і щасливих стосунків.

ВИСНОВКИ

Теоретичний та практичний аналіз теми дослідження дає можливість зробити наступні висновки:

1) Теоретичний аналіз особливостей часової перспективи та мотивації молоді до вступу в шлюб показує, що ці дві категорії тісно пов'язані і суттєво впливають на готовність до шлюбу. Часова перспектива, що включає уявлення про минуле, теперішнє та майбутнє, має визначальний вплив на те, як молодь оцінює шлюб. Молоді люди з позитивним минулим і орієнтацією на майбутнє зазвичай більше готові до прийняття серйозних рішень, таких як шлюб, оскільки вони мають більш стійкі уявлення про майбутнє та впевненість у власних силах.

Варто зазначити, що мотивація до шлюбу представляє собою сукупність внутрішніх спонукань, потреб, установок та очікувань, які зумовлюють прагнення людини до створення подружнього союзу. Вона може включати як усвідомлені, так і неусвідомлені чинники, що визначають ставлення до шлюбу, його цінність та значущість у житті особистості.

Мотивація вступу до шлюбу, в свою чергу, також залежить від особистих цінностей і переконань, які формуються через взаємодію з соціальним оточенням, культурними та соціальними нормами. Емоційна мотивація, практичні мотиви, а також здатність до саморегуляції й готовність до відповідальності за іншу людину є важливими факторами, що визначають рішення молоді щодо шлюбу. Молоді люди, які усвідомлюють важливість емоційної стабільності, комунікаційних навичок і взаєморозуміння у стосунках, як правило, мають високий рівень готовності до створення сім'ї.

Таким чином, аналіз часової перспективи та мотивації молоді вступати в шлюб свідчить, що для формування стійкої мотивації до шлюбу необхідно акцентувати увагу на розвитку реалістичних уявлень про майбутнє, адекватному сприйнятті себе і партнерів, а також навчанні молоді навичок ефективної комунікації і саморегуляції.

2) Для дослідження зв'язку між часовою перспективою та мотивацією молоді вступати в шлюб було проведено емпіричне дослідження серед 60 студентів віком від 18 до 23 років. Результати показують, що існує зсув у бік практичних або навіть байдужих установок щодо шлюбу, що може бути результатом соціальних і культурних змін, які впливають на шлюбні цінності молоді.

Під час емпіричного дослідження було використано наступні методики:

- Авторське анкетування;
- Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI);
- Тест-карта оцінки готовності до сім'ї (І. Юнда);
- Тест «Задоволеність своїм життям» В. Коулмана).

Найбільш поширеними часовими перспективами є негативне минуле та фаталістичний теперішній час, що свідчить про песимістичний погляд на життя у значної частини респондентів. Майбутнє займає третє місце, що вказує на певну частку молоді, орієнтованої на планування та досягнення цілей. Позитивне минуле є найменш поширеним, що можна пояснити недостатньою кількістю позитивних прикладів у житті респондентів.

Загалом, дослідження виявило низький рівень готовності до шлюбу серед молоді, причому найбільша кількість респондентів має незадовільну підготовленість до шлюбу. Це може бути обумовлено сучасними змінами в уявленнях про шлюб і сім'ю, відсутністю належної підготовки або недостатньою підтримкою з боку суспільства. Більшість респондентів задоволені своїм життям, хоча значна частина прагне змін, що може вказувати на їхню потребу в досягненні більшого.

Кореляційний аналіз, проведений за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона, показав, що практичні мотиви мають негативний зв'язок із негативним минулим і фаталістичним теперішнім, а позитивний зв'язок з теперішнім гедоністичним ставленням. Слабка мотивація до шлюбу пов'язана з негативним минулим, що вказує на вплив минулого досвіду на небажання вступати до шлюбу. Збалансована мотивація показує помірний зв'язок із

майбутньою часовою перспективою, що підтверджує важливість орієнтації на довгострокові цілі для гармонійної мотивації. Емоційна мотивація виявилася не пов'язаною з часовими перспективами, що свідчить про її незалежність від цієї характеристики.

Зв'язок між часовою перспективою і рівнем готовності до шлюбу також був виявлений, що підтверджує, що часова перспектива відіграє важливу роль у формуванні рішень щодо шлюбу. Це підкреслює необхідність розробки програм, спрямованих на покращення часових орієнтацій молоді та корекцію негативних досвідів минулого, щоб сприяти їхній більшій готовності до свідомого вступу в шлюб і створення сім'ї.

3) На основі результатів емпіричного дослідження була розроблена програма психологічного тренінгу, спрямована на формування у молоді бажання та мотивації вступати в шлюб. Ми переконані, що ця програма є ефективним інструментом для підвищення усвідомлення молодими людьми значення шлюбу та відповідальності, яку він несе. Завдяки серії спеціально спроектованих занять, які фокусується на розвитку емоційного інтелекту, комунікативних навичок, а також усвідомленні власних потреб і цінностей, учасники тренінгу отримують важливі життєві навички, необхідні для створення здорових, стійких і щасливих стосунків у шлюбі.

Програма дає змогу молоді глибше зрозуміти, що шлюб – це не лише емоційний, але й практичний союз, який вимагає взаєморозуміння, компромісів та готовності працювати над стосунками. Вона сприяє подоланню стереотипів і міфів про шлюб, а також допомагає формувати позитивне уявлення про цей інститут як важливу складову щасливого життя.

Загалом програма складається з 8 занять, тривалість кожного – 40-60 хвилин. Зустрічі проводилися 2 рази на тиждень. Вона включає в себе лекції, дискусії, обговорення, рефлексію, різноманітні вправи та групову роботу.

Розвиваючи в учасників навички саморегуляції емоцій, самопізнання та планування майбутнього, тренінг сприяє готовності до відповідального та обдуманого вступу в шлюб. Таким чином, програма має великий потенціал для

зміцнення сімейних цінностей серед молоді та формування здорових основ для майбутніх поколінь.

4) Ми також розробили рекомендації для підготовки молоді до створення родини. Для успішної підготовки до шлюбу необхідно створювати умови для всебічного розвитку особистості молодої людини, а також її емоційної та психологічної готовності до побудови стабільних і здорових стосунків. Важливо звертати увагу на формування у молоді реалістичних уявлень про шлюб, розуміння його як важливого етапу в житті, який вимагає відповідальності, взаєморозуміння та здатності до компромісів.

Не менш важливим є розвиток емоційного інтелекту, комунікативних навичок та уміння управляти власними емоціями, оскільки це є основою для здорових відносин у родині. Підготовка до шлюбу повинна охоплювати й практичні аспекти, такі як планування спільного майбутнього, розподіл обов'язків та вирішення конфліктів.

Крім того, необхідно навчати молодь технік саморегуляції та стресостійкості, оскільки сімейне життя передбачає не лише радості, але й труднощі. Тому програми підготовки до шлюбу повинні поєднувати теоретичні знання з практичними вправами, які допоможуть молодим людям адаптуватися до можливих викликів.

Загалом, підготовка до створення родини має бути комплексною та системною, щоб молодь була готова не лише до вступу в шлюб, але й до подальшого розвитку та підтримки здорових, стабільних і щасливих стосунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багнета Н. Подружній конфлікт як соціально-психологічний феномен. *Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ»*. 2011. № 2, С. 5-12.
2. Бакаленко О. А. Теоретичні підходи до вивчення часової перспективи особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки*. 2017. Випуск 57. С. 76-81.
3. Бацилева О. В., Пузь І. В. Особливості організації психологічної підготовки студентської молоді до шлюбу. URL: https://docs.academia.vn.ua/bitstream/handle/123456789/1120/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE-26-30.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Безкоровайна О. Формування ціннісного ставлення до створення сім'ї в студентів. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 1. С. 60-63.
5. Берендяєва А. С., Федотова Т. В. Мотивація ранніх шлюбів у юнацтві. URL: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10199/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A0%D0%9C%D0%A3%D1%82%D0%97%D0%92%D0%9E_2024_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=125
6. Бондаренко З. П. Психолого-педагогічні засади підготовки студентської молоді до усвідомленого батьківства. *Міжнародні челпанівські психолого-педагогічні читання*. 2014. № 11. С. 21-28.
7. Вайнола Р. Х. Показники готовності молоді до створення сім'ї. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. № 48. С. 64-70.
8. Віцинець А. В. Психологічна готовність молоді до раннього

шлюбу та сімейного життя : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 053 Психологія / наук. керівник А. П. Мельник ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 80 с.

9. Галкіна А. Г. Психологічні шляхи формування психологічної готовності студентів до сімейного життя. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 72. С. 741-745.

10. Галкіна А. Теоретичні основи психологічної готовності студентів до сімейного життя. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 73. С. 303-305.

11. Гончар Л. В., Кравченко Т. В. Формування сімейних цінностей у молоді в сучасних соціокультурних умовах: монографія. Харків : друкарня Мадрид, 2016. 175 с.

12. Дейниченко Л. М., Качило А. Е. Особливості психологічної готовності до шлюбу в юнацькому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 4. С. 102-106.

13. Жданова І. В., Шахова О. Г., Лихачова Т. С. Гендерні аспекти соціально-психологічної готовності студентів до створення сім'ї. URL: http://habitus.od.ua/journals/2020/12_2020/part_1/32.pdf

14. Заболотна Т. М. Підготовка студентської молоді до сімейного життя як запорука утвердження інституту сім'ї. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2014. № 8. С. 212-215.

15. Заєць О. М. Психологічна готовність вихованців інтернатних закладів до створення сім'ї. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2019/psych_conf_zbirnuk.pdf#page=30

16. Замашкіна О. Д. Педагогіка сімейного виховання: навч. посіб. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2016. 400 с.

17. Журавльова Л. Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці. *Herald of Kyiv Institute of Business and Technology*. 2020. № 43.1. С. 20-25.

18. Іваниця А. В. Педагогічні засади сімейного виховання

студентської молоді. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 9. С. 5-10.

19. Камінська О. В. Психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя студентської молоді у шлюбі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 2. С. 133-140.

20. Канюк І., Кіссе А. Проблеми сучасної української сім'ї в контексті соціально-економічних трансформацій в суспільстві. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2016. № 2. С. 42-48.

21. Кізь О. Б. Підготовка юнацтва до шлюбно-сімейних стосунків в контексті формування гендерної культури. *Гендерна парадигма освітнього простору*. 2017. №5. С. 76-88.

22. Костю С. Й., Митрюк В. Ю. Вивчення гендерних особливостей готовності молоді до подружнього життя. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/282/1/%d0%9a%d0%be%d1%81%d1%82%d1%8e%20%d0%a1.%d0%99.%20%d0%92%d0%b8%d0%b2%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b8%d1%85%20%d0%be%d1%81%d0%be%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%b2%d0%be%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%b9...%281%29.pdf>

23. Костю С. Й. Психологічні особливості тренінгу як особливого різновиду групових форм підготовки молоді до сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 5 (58). С. 100-106.

24. Костю С. Й. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. Вип. 1 (49). С. 50-59.

25. Кравець В. П. Підготовка студентської молоді до вирішення конфліктів у сім'ї. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2014. № 1. С. 80-88.

26. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці : історія та сучасність : монографія. Тернопіль

: ТНПУ, 2019. 256 с.

27. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні ХХІ століття : стан, тенденції, шляхи вдосконалення: монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.

28. Карасевич А. Зміст і структура готовності студентів до шлюбу і створення сім'ї. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Педагогіка. Психологія. Філософія.* 2013. № 28 (2). С. 138-143.

29. Круковська І. М. Підготовка молоді до сімейного життя—важлива мета сучасної освіти: польський акцент. *Українська полоністика.* 2015. № 12. С. 39-45.

30. Кузьо Л. І. Зміст поняття «часова перспектива» як предмет психологічного аналізу. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* Вип. 2. 2011. С. 39-51.

31. Кузьо Л. І. Часова перспектива як одне із центральних новоутворень юнацького віку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна).* 2015. № 2. С. 66-77.

32. Лисак В. Аксіологічні аспекти мотивації вступу у шлюб сучасної молоді. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35013/1/407.pdf>

33. Лисенко Л. М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в молодих парах. *Теорія і практика сучасної педагогіки та психології.* 2018. № 5. С. 73-77.

34. Лисенкова І. П., Пустовойтенко В. А. Психологічний тренінг як засіб підготовки молоді до шлюбно-сімейних відносин. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2021. № 6. С. 90-96.

35. Льошенко О. А., Кондратьєва В. І., Кириленко Т. С. Психологічні особливості уявлення про часову перспективу у молодих осіб із різними життєвими смислами. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Психологія.* 2021. Випуск 4. С. 7-11.

36. Макар Б. П., Волинець Н. В. Особливості психологічної готовності

старшокласників до шлюбно-сімейних стосунків. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*. 2017. № 14. С. 219-222.

37. Максим О., Рябовол Т. Усвідомлення часової перспективи – умова становлення ціннісних орієнтацій особистості. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 282-285.

38. Миронюк О. О. Психологічні засади формування готовності студентської молоді до створення сім'ї : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 053 Психологія / наук. керівник А. П. Мельник ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 80 с.

39. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. Психологія молоді сім'ї : монографія. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.

40. Островська Н. О. Усвідомлене батьківство молоді як основа гармонійного розвитку дитини в сім'ї. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*. 2015. № 10. С. 56-58.

41. Осьодло В. І. Проблеми створення та існування студентських сімей: теоретичний аналіз проведених досліджень. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. № 15. С. 184-188.

42. Осьодло В. І., Тюріна В. В. До питання сутності та змісту психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. № 15. С. 188-192.

43. Панченко В. Психологічні особливості готовності студентів до сімейного життя. Актуальні проблеми практичної психології : збірн. наук. праць Всеукр. наук.-практич. інтернет конф. (19 травня 2023 року, м. Одеса). Одеса, 2023. С. 112-114.

44. Пивовар А. М. Теоретичні основи дослідження мотивів створення шлюбу. *Актуальні проблеми особистісного зростання (збірник наукових праць)*. 2019. С. 192-195. URL:

<http://eprints.zu.edu.ua/29659/1/Pyvovar%20Alla.pdf>

45. Поїхало І., Склярєва Г. До питання мотивації вступу молоді до шлюбу. URL:

https://web.archive.org/web/20240324213529id_/https://monograph.krok.edu.ua/index.php/books/catalog/download/36/60/383?inline=1#page=653

46. Полішко Я. І., Самошкіна Л. М. Статєво-рольові особливості мотивації вступу до шлюбу студентської молоді. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Педагогіка і психологія*. 2011. № 17. С. 50-58.

47. Поломарчук І. В. Психологічні особливості часової перспективи у сприйнятті сучасної людини. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13199/1/page_057.pdf

48. Потапчук Є. Теоретичний аналіз психологічної структури уявлень молоді про сімейні ролі. *Psychology Travelogs*. 2021. № 1. С. 15-29.

49. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць / ред. кол.: А. С. Дем'янчук, В. І. Борейко, Й. В. Джунь та ін. ; Міжнарод. економ-гуманіт. ун. ім. акад. Степана Дем'янчука. Рівне : РВЦ МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука. 2017. Вип. 2 (18). С. 169-175.

50. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. Вип. 2. С. 232-239.

51. Резничук Г. О., Василенко О. М. Підготовка сучасної молоді до сімейного життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. № 37. С. 150-152.

52. Садова Т., Дем'яненко А. «Сімейні цінності як складова сучасної вищої освіти України. *Молодь і ринок*. 2017. № 6. С. 144-147.

53. Сенік О. М. Часова перспектива студентів і їхнє психологічне благополуччя. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. № 28. С. 109-119.

54. Сидоренко А. В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*.

2013. № 1 (30). С. 343-349.

55. Сидоренко А. В. Чинники, що обумовлюють готовність студентської молоді до сімейного життя. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 3. С. 233-238.

56. Скворчевська Є. Л. Психологічні особливості часової перспективи та сприйняття часу у психологічних дослідженнях. *Scientific review*. 2016. № 1.22. URL: <https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/674>

57. Скворчевська Є. Л. Часова перспектива та сприйняття часу у психологічних дослідженнях. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/handle/123456789/5044>

58. Смалько О. Особливості формування відповідального ставлення до батьківства в студентів університету у позааудиторній виховній роботі. *Молодь і ринок*. 2014. № 10. С. 172-176.

59. Сопівник І. В. Дослідження готовності молоді до відповідальних сімейних відносин. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2015. № 230. С. 161-167.

60. Сосніхіна С. Є. Психологічний аналіз сучасних шлюбно-сімейних стосунків студентської сім'ї. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2016. Вип. 52. С. 134-142.

61. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.

62. Тюріна В. В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. № 15. С. 258-265.

63. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.

64. Фомічова В. М. Уявлення молоді про чинники щасливого подружнього життя. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 2. С. 90-96.

65. Цвілій К. Д. Соціально-психологічна готовність студентської молоді до створення сім'ї : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник О. А. Лукасевич. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 90 с.
66. Чхаїдзе А. О. Духовні цінності особистості як психологічні аспекти мотивації вступу у шлюб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Психологічні науки*. 2013. № 1. С. 24-27.
67. Чанцева-Коваленко О. М. Проблема формування готовності до сімейного життя та відповідального батьківства у молоді. *Психологічний часопис*. 2015. № 1. С. 98-101.
68. Шаповал І. Г., Батрак А. О. Проблеми формування молоді сім'ї. *Молодий вчений*. 2014. № 5 (2). С. 170-172.
69. Яворовська Л. М., Філоненко Г. С. Часова перспектива як чинник психологічного благополуччя особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2014. № 55. С. 56-59.
70. Якименко А. Формування уявлень про майбутню сім'ю в учнівської молоді. *Вісник Львівського університету*. 2019. № 3. С. 98-104
71. Г.Склярова, О Кметюк - Вчені записки Університету «КРОК», 2025
<https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=5322380098057716721&btnI=1&hl=ru>

Аналіз літератури:

Всього джерел – 71.

Джерел за останні десять років – 49.

Джерел українських авторів за останні десять років – 49 (2, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 52, 56, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 70, 71)

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для дослідження мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді

Інструкція: Прочитайте кожне питання та оберіть один варіант відповіді, який найкраще відповідає вашим думкам чи відчуттям. Запишіть бали, які відповідають вашим відповідям. Наприкінці підсумуйте бали, щоб отримати результат.

1. Що для вас є основною причиною для вступу до шлюбу?
 - Любов та бажання бути разом із партнером — 5 балів
 - Соціальний статус і визнання — 3 бали
 - Тиск із боку родини чи суспільства — 2 бали
 - Фінансова або матеріальна стабільність — 1 бал
2. Наскільки важливі для вас емоційні аспекти у стосунках?
 - Вкрай важливі, це основа шлюбу — 5 балів
 - Важливі, але не єдині — 3 бали
 - Не надто важливі, головне — практичні вигоди — 2 бали
 - Практично неважливі — 1 бал
3. Чи вважаєте ви, що шлюб потрібен для щасливого життя?
 - Так, це важливий етап життя — 5 балів
 - Частково, але це залежить від ситуації — 3 бали
 - Не обов'язково, щастя можливе і без шлюбу — 2 бали
 - Ні, шлюб не має значення для щастя — 1 бал
4. Які фактори найсильніше впливають на ваше рішення вступити до шлюбу?
 - Взаємне кохання і довіра — 5 балів
 - Спільні цінності та інтереси — 4 бали
 - Стабільність і впевненість у партнері — 3 бали
 - Вплив родини чи друзів — 2 бали
 - Потреба у фінансовій підтримці — 1 бал
5. Як ви ставитеся до економічної складової шлюбу?

- Це менш важливо, ніж емоційна сторона — 5 балів
 - Це важливо, але не є головним фактором — 3 бали
 - Це ключовий фактор для створення сім'ї — 1 бал
6. Чи бачите ви шлюб як спосіб вирішення особистих проблем (самотність, нестабільність)?
- Ні, я прагну шлюбу з іншими цілями — 5 балів
 - Частково, але це не основна причина — 3 бали
 - Так, це одна з основних причин — 1 бал
7. Чи є бажання мати дітей основним мотивом вступу до шлюбу?
- Так, я вважаю це ключовим фактором — 5 балів
 - Це важливо, але не єдина причина — 3 бали
 - Ні, це не впливає на моє рішення — 1 бал
8. Яке ваше ставлення до тривалих стосунків до шлюбу?
- Важливі для перевірки сумісності — 5 балів
 - Корисні, але не є обов'язковими — 3 бали
 - Не мають значення, можна без цього — 1 бал

Підрахунок результатів:

Складіть усі отримані бали.

- 35–40 балів: Ваша мотивація до шлюбу переважно емоційна та ґрунтується на глибоких почуттях, цінностях та довірі.
- 25–34 бали: Ви орієнтуєтеся як на емоційні, так і на практичні аспекти шлюбу, шукаючи баланс між любов'ю та стабільністю.
- 15–24 бали: Для вас шлюб більше асоціюється з практичними потребами, такими як соціальний статус, матеріальна вигода чи очікування інших.
- 8–14 балів: Ваша мотивація до шлюбу є мінімальною або зумовлена зовнішнім впливом, а не внутрішнім бажанням.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI)

Опитувальник часової перспективи Зімбардо (Zimbardo Time Perspective Inventory, ZTPI), розроблений відомим психологом і письменником Філіпом Зімбардо, є методикою, спрямованою на вивчення системи відносин особистості до часового континууму. Часова перспектива — це область досліджень, яка виникла через прагнення зрозуміти, як і чому ми спрямовуємо свої думки за межі поточного моменту.

Інструкція: Будь ласка, прочитайте всі запропоновані пункти опитувальника і якнайчесніше відповідайте на запитання: наскільки це характерно чи вірно стосовно вас? До кожного запитання виберіть 1 варіант відповіді:

- зовсім не вірно
 - скоріше не вірно
 - нейтрально
 - скоріше вірно
 - зовсім вірно
1. Я вважаю, що весело проводити час із друзями — одне з важливих задовольень у житті.
 2. Знайомі з дитинства картини, звуки, запахи часто приносять із собою потік чудових спогадів.
 3. Доля багато в чому визначає моє життя.
 4. Я часто думаю про те, що я мав(ла) б зробити в своєму житті інакше.
 5. На мої рішення в основному впливають оточуючі мене речі та люди.
 6. Я вважаю, що кожен ранок людина повинна планувати свій день.
 7. Мені приємно думати про своє минуле.
 8. Я дію імпульсивно.

9. Я не переживаю, якщо мені не вдається зробити щось вчасно.
10. Якщо я хочу досягти чогось, я ставлю перед собою цілі і розмірковую, як їх досягти.
11. Загалом, у моїх спогадах про минуле набагато більше хорошого, ніж поганого.
12. Слухаючи улюблену музику, я часто забуваю про час.
13. Якщо завтра потрібно закінчити (здати) роботу та є інші важливі справи, то сьогодні я думаю про них, а не про розваги сьогоднішнього вечора.
14. Якщо щось має статися, то від моїх дій це не залежить.
15. Мені подобаються розповіді про те, як усе було в старі добрі часи.
16. Болісні переживання минулого продовжують захоплювати мої думки.
17. Я намагаюся жити повним життям кожен день, наскільки це можливо.
18. Я засмучуюсь, коли запізнююсь на заздалегідь заплановані зустрічі.
19. В ідеалі, я б жив(ла) кожен свій день так, ніби він останній.
20. Щасливі спогади про гарні часи легко спливають у пам'яті.
21. Я вчасно виконую свої зобов'язання перед друзями та начальством.
22. У минулому я пережив(ла) свою частку поганого ставлення і відмови.
23. Я приймаю рішення під впливом моменту.
24. Я приймаю кожен день таким, яким він є, не намагаючись планувати його заздалегідь.
25. У минулому було надто багато неприємних спогадів, я волію не думати про них.
26. Важливо, щоб у моєму житті були захоплюючі моменти.
27. У минулому я зробив(ла) помилки, які хотів(ла) б виправити.

28. Я відчуваю, що важливіше отримувати задоволення від процесу роботи, ніж виконати її вчасно.
29. Я сумую за дитинством.
30. Перед тим як прийняти рішення, я зважую, що я витрачу і що отримую.
31. Ризик дозволяє мені уникнути нудьги в житті.
32. Для мене важливіше отримувати задоволення від самого подорожі по життю, ніж бути зосередженим(ою) тільки на меті цієї подорожі.
33. Рідко виходить так, як я очікую.
34. Мені важко забути неприємні картини з моєї юності.
35. Процес діяльності перестає приносити мені задоволення, якщо потрібно думати про мету, наслідки та практичні результати.
36. Навіть коли я отримую задоволення від теперішнього, я все одно порівнюю його з чимось подібним із свого минулого.
37. Ти реально не можеш планувати своє майбутнє, тому що все занадто мінливе.
38. Мій життєвий шлях контролюється силами, на які я не можу вплинути.
39. Немає сенсу турбуватися про майбутнє, адже я все одно нічого не можу змінити.
40. Я виконую заплановане вчасно, поступово просуваючись вперед.
41. Я помічаю, що втрачаю інтерес до розмови, коли члени моєї родини починають згадувати минуле.
42. Я ризикую, щоб додати гостроти та збудження в житті.
43. Я складаю список того, що мені потрібно зробити.
44. Я частіше слідую поривам серця, ніж доводам розуму.
45. Я здатний(на) утриматися від спокус, якщо знаю, що мене чекає робота, яку потрібно виконати.
46. Захоплюючі моменти часто захоплюють мене.

47. Сьогоднішня занадто складна, я б віддав(ла) перевагу простішому минулому.
48. Я віддаю перевагу таким друзям, які спонтанні та невимушені, а не дуже передбачувані.
49. Мені подобаються сімейні традиції, які постійно дотримуються.
50. Я думаю про те погане, що сталося зі мною в минулому.
51. Я продовжую працювати над складними і нецікавими завданнями, якщо це допоможе мені просунути вперед.
52. Краще витратити зароблені гроші на задоволення сьогоднішня, ніж відкласти їх на чорний день.
53. Часто удача дає більше, ніж важка праця.
54. Я часто думаю про те хороше, що я пропустив(ла) у своєму житті.
55. Мені подобається, коли мої близькі стосунки сповнені пристрасті.
56. Я дотримуюсь думки, що «робота не вовк, в ліс не втече».

Тест-карта оцінки готовності до сім'ї (І. Юнда)

Опитувальник містить 10 різних ситуацій з варіантами поведінки. Процедура діагностування: студенти самостійно мають ознайомитися з наведеною ситуацією взаємостосунків при виконанні функцій сім'ї та обрати одну з відповідей, яка найбільш співвідноситься з уявленнями про себе та свої дії. Обробка результатів відбувається визначенням сумарного балу за допомогою оцінюючого ключа.

Типові ситуації та можливі варіанти поведінки:

I. У молодого чоловіка (дівчини) виникають неприємності на роботі:

1) невдоволення, докори за млявість, нездатність налагодити взаємини з керівництвом, вирішити виробничі питання;

2) спокійні і дружні відносини, іноді з втіхою і розподілом горя;

3) емпатія, прояв ніжності, бажання заспокоїтися, зберігати впевненість у правильності.

II. Зустріч гостей - батьків, родичів і друзів:

1) прийом простого, без особливого ентузіазму, чайного столу з обговоренням сімейних проблем і новин;

2) прийом без будь-якого ентузіазму, без ознак належної поваги, невдоволення іноді прослизає через розмову;

3) прийом в урочистій обстановці, зі святково начиненим столом, улюбленими стравами гостей, культурно-розважальною програмою.

III. Спільні закупівлі продуктів:

1) дружнє обговорення планів, в реалізації яких беруть на себе посильну, але активну участь всі члени сім'ї;

2) одноосібне прийняття рішень, одне з подружжя віддає накази, інше їх виконує;

3) байдуже ставлення до майбутнього, негативні заяви про плани з подальшою критикою того, що було зроблено, сварки з цього приводу.

IV. «У мене немає часу, я працюю»:

- 1) такі міркування, як: «Робота на роботі, а час вдома - сім'я, особисте життя»; негативна, іноді дратівлива реакція на виробничі проблеми;
- 2) ставлення до працевлаштування чоловіка з розумінням, хоча і без особливого інтересу до його професії;
- 3) повага до професії, успіх, великий інтерес до роботи чоловіка і його трудових проблем.

V. Турбота про комфорт, естетику повсякденного життя, чистоту одягу, білизни; прибирання квартири, приготування їжі з урахуванням різних смаків:

- 1) міркування типу: «Ідеальний порядок в будинку - це моя мрія, але одна (один) я не в змозі впоратися, мені потрібен помічник і стимул»;
- 2) перевага незалежної домашньої економіки з адекватним сприйняттям доброзичливої критики і побажань, не відмовляючись від корисної допомоги;
- 3) такі міркування, як: "Я визнаю, що порядок в будинку це добре, але немає бажання це робити; якби хтось взяв прибирання, прання і приготування їжі на себе, я був би (була) дуже щасливий (рада)".

VI. Сексуальні стосунки:

- 1) стриманість і помірність у досягненні сексуального задоволення;
- 2) сексуальні стосунки займають домінуюче місце в сімейному житті, все інше має підлегле значення;
- 3) сексуальне життя відводиться на другий план, основні інтереси зосереджені на матеріальному забезпеченні, соціальному престижі, трудовій діяльності.

VII. Догляд за дітьми:

- 1) такі міркування, як: «Давайте по живемо самі для себе, а про дитину не пізно буде подумати і через кілька років»; "Мені потрібна дитина в сім'ї, але я хочу не більше одного".
- 2) бажання мати якомога більше дітей;
- 3) бажання мати двох або трьох дітей.

VIII. Турбота про виховання дітей:

- 1) надання дитині можливості для самоосвіти, свободи вибору та дій;
- 2) прагнення до різнобічного (інтелектуального, психоемоційного і фізичного) розвитку дитини;
- 3) протиставлення інтелектуальних та спортивно-фізичних нахилів; напрямом на односторонній розвиток здібностей.

IX. Самовдосконалення в сім'ї:

- 1) турбота про всебічний розвиток кожного, індивідуальне оволодіння навичками, розвиток активної життєвої позиції;
- 2) розвиток у головній ролі (все тільки разом), взаємне обмеження суспільної активності;
- 3) дозвілля без цілеспрямованих прагнень, заохочення вільного проведення часу.

X. Вибір і розвиток комунікабельності:

- 1) скромна поведінка в суспільстві, сумлінна праця не пов'язана з бажанням завоювати увагу кожного, але цінується вміння відстоювати свої позиції;
- 2) головне - здатність «бути невидимим у спілкуванні поза сім'єю, а іноді і вдома»;
- 3) прагнення поліпшити манери поведінки і форми спілкування, гідно утверджувати і представляти свою сім'ю і себе особисто.

Тест «Задоволеність своїм життям» В. Коулмана

Треба відповісти на наступні питання.

1. Інші одягаються краще, ніж ви?
2. Ви хочете жити в іншому будинку?
3. Хотіли б ви мати іншу роботу?
4. Чи хотілося вам хоч раз видати себе за когось іншого?
5. Чи пишаєтеся ви тим, що зробили у своєму житті?
6. Чи вмієте ладити з партнером?
7. У вас завжди хороші відносини з друзями?
8. Чи ви спілкуєтесь з своїми родичами?
9. Ви задоволені своїм сексуальним життям?
10. Вам подобається ваша зовнішність?
11. Чи добре ви спите?
12. Часто буваєте розчаровані і озлоблені?
13. Чи подобається вам бути активним?
14. Ви легко розслабляєтеся?
15. Чи думаєте ви, що доля була до вас несправедлива?

Підрахуйте бали: за негативну відповідь на питання 1-4, 12 та 15, а за позитивну відповідь на питання 5-11, 13 та 14 нараховується 1 бал.

Результати:

9 балів і більше: ви щасливі та задоволені тим, що маєте.

4-8 балів: ви в основному задоволені, хоча є багато речей, які ви б хотіли змінити, якщо б була така можливість.

3 бали і менше: ви, безсумнівно, незадоволені. Існує багато речей, які ви б хотіли змінити. Лише деякі аспекти вашого способу життя приносять повне задоволення.